

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Procederen & forceren: De verklarende factoren voor een juridische lobbystrategie voor klimaatbeleid

Endt, Maud van der

Citation

Endt, M. van der. (2022). *Procederen & forceren: De verklarende factoren voor een juridische lobbystrategie voor klimaatbeleid*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

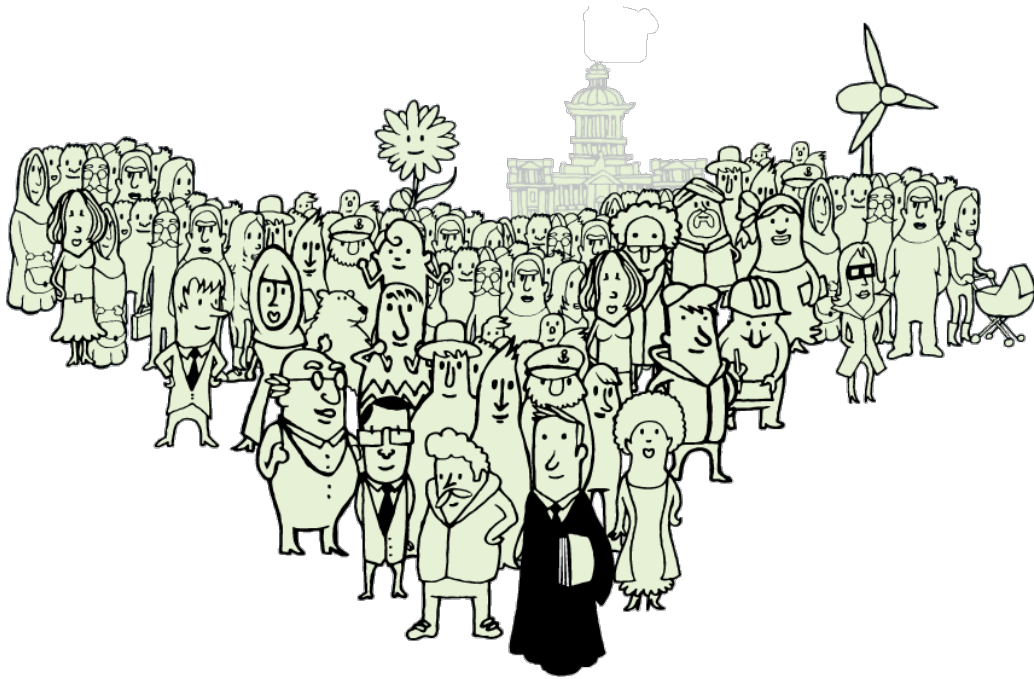
License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3484150>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Procederen & forceren

De verklarende factoren voor een juridische
lobbystrategie voor klimaatbeleid

Masterscriptie Management van de Publieke Sector
Maud van der Endt

Student nummer: S1774947

Datum: 1 juni 2022

Eerste lezer: Prof.dr. C.H.J.M. Braun

Tweede lezer: Dr. B. Fraussen

Omslagafbeelding: Origineel van Klimaatzaak.eu, z.d.

Woordenaantal: 10.997 woorden

**Universiteit
Leiden**

Instituut Bestuurskunde

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven binnen de Master Management van de Publieke Sector: Politiek, Beleid en Management aan Universiteit Leiden. Het was interessant om in korte tijd onderzoek te doen naar het gebruik van juridische processen tegen de Nederlandse staat als lobbystrategie om klimaatbeleid te beïnvloeden en om te ontdekken wat de afwegingen zijn voor verschillende organisaties om deze strategie wel of niet toe te passen. Ik heb een aantal zeer inspirerende mensen mogen spreken, die met veel plezier en ambitie werken aan de verbetering van klimaatbeleid in Nederland. Daarom wil ik alle geïnterviewden bedanken voor het delen van hun gedachten en hun eerlijke antwoorden met mij. Ten tweede wil ik mijn vrienden en familie bedanken voor hun momenten van sparring en steun tijdens dit proces. Tenslotte wil ik mijn begeleider, mw. prof.dr. C.H.J.M. Braun bedanken. Haar begeleiding tijdens dit proces heeft ertoe geleid dat dit onderzoek in het korte tijdsbestek mogelijk was door het verstrekken van uiterst nuttige en constructieve feedback. Zonder haar steun en advies was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Maud van der Endt

Mei 2022

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Relevantie van het onderzoek	7
2.1 Wetenschappelijke relevantie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2 Maatschappelijke relevantie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3. Review academische literatuur	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.1 Groepstype	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.2 Middelen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.3 Publieke relevantie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4. Theoretisch kader	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.1 Prioritering van belangen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.2 <i>Political opportunity structure (POS)</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3 Relatie met beleidsmaker	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5. Onderzoekopzet	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.1 Casus selectie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.2 Methodologie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.3 Operationalisering	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6. Analyse	22
6.1 Energiesector	22
6.2 Klimaat- en milieuorganisaties	28
7. Bevindingen	34
8. Conclusie en discussie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Literatuurlijst	38
Bijlage	44

1. Inleiding

Wereldwijde klimaatverandering is een steeds urgenter gevaar voor mens en natuur. De consequenties van klimaatverandering omvatten onder andere: extreme hitte, hevige regenval, droogte en algehele zeespiegelstijging (Hansen et al., 2013, p. 6; IPCC, 2021; 2022). Recent onderzoek van de Verenigde Naties (VN) uitgevoerd door de Intergouvernementele Werkgroep inzake Klimaatverandering, IPCC, heeft aangetoond dat menselijk handelen desastreuze invloed heeft op de opwarming van de aarde (IPCC, 2021; 2022). De uitstoot van broeikasgassen leidt tot stijging van temperatuur en daarmee tot praktisch onomkeerbare effecten voor het leven op aarde (Hansen et al., 2013). Snelle emissiereductie is nodig om de energiebalans op aarde te herstellen (Hansen et al., 2013; IPCC, 2021; 2022).

Nederland merkt deze gevolgen ook: het aantal hittegolven (Leunissen & Tieleman, z.d.) en regionale overstromingen neemt toe (NOS, 2021). Klimaatwetgeving dient om de uitstoot van broeikasgassen in Nederland te doen afnemen en de opwarming van de aarde te reduceren (Rijksoverheid, z.d.; Rijksoverheid, 2021b). Op 29 april 2008 lieten de ministers van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en Economische Zaken de Tweede Kamer weten dat Nederland de door de VN opgestelde reductiedoelstellingen van 25-40 procent in 2020 ten aanzien van 1990 erkent (Tweede Kamer, 2008). De regering heeft daarop een nationaal reductiedoel van 30 procent gesteld (Verhagen & Koenders, 2010, pp. 22-23).

Klimaatorganisatie Urgenda vindt dit niet voldoende. Urgenda wil dat de Nederlandse staat zich voldoende inspant om de doelstellingen uit VN-klimaatverdragen te halen (13^e, 15^e en 16^e Conferentie van Verdragspartijen bij het VN-Klimaatverdrag) (Minnesma, 2012, p. 3). Urgenda stelt dat de Staat zich daarmee niet houdt aan de eigen doelstellingen. Om die reden spande de organisatie een rechtszaak aan tegen de Staat om het behalen van de klimaatdoelen af te dwingen, en met succes (De Jong, 2015). De Urgenda-uitspraak is dan ook baanbrekend voor klimaat- en milieuactivisten (Braun & Stolk, 2022; Goldman Prize, 2022).

Deze lobbystrategie, waarbij belangenorganisaties een juridische procedure tegen de Staat instellen om zo invloed op de beleidsvorming en de effectieve realisatie van het beleid uit te oefenen, komt in Europese landen steeds vaker voor (Bouwen & McCown, 2007; Vanhala, 2018). Nu de druk op klimaat en milieu verder oploopt, lijken belangengroepen in Nederland ook steeds vaker deze nieuwe weg in te slaan. Zowel klimaat- en milieu activistische organisaties als bedrijven met financiële motieven slepen de Nederlandse Staat voor de rechter. De Urgendazaak heeft aangetoond dat deze strategie zeer effectief kan zijn (De Jong, 2015;

Braun & Stolk, 2022). Toch is het afdwingen van beleid via de rechter ook aan controversen onderhevig (Braun & Stolk, 2022; Burgers, 2020). Deze juridische lobbystrategie brengt ethische bezwaren met zich mee. De rechter wordt in dit proces immers gedwongen om uitspraak te doen die betrekking heeft op beleid. Hiermee wordt de *trias politica* (scheiding der machten) doorbroken en neemt de rechter als het ware een wetgevende rol op zich (Burgers, 2020).

In Nederland zijn tot op heden zes klimaat- en milieuzaken tegen de Staat aangespannen door de organisaties Urgenda, Milieudefensie, Greenpeace, RWE, Uniper en WWF (Sabin Center for Climate Change Law, 2022).¹ In deze studie is aan de hand van interviews onderzocht of bepalende factoren voor vergelijkbare lobbystrategieën ook voor de juridische strategie relevant zijn. Toch bestaan vele organisaties in dezelfde beleidscontext die geen rechtszaak tegen de Staat aanspannen. De reden voor deze afweging is vooralsnog onduidelijk. Het is daarom van belang inzicht te krijgen in de volgende vraag:

Waarom kiezen sommige belangengroepen wel voor een juridische strategie op het gebied van klimaatmaatregelen en andere niet?

¹ De organisaties richten zich vaak op zowel klimaat- als milieubeleid. Om die reden zullen deze in dezelfde categorie worden beschouwd.

2. Relevantie van het onderzoek

2.1 Wetenschappelijke relevantie

Bestuurskundig onderzoek naar de keuze voor politieke lobbystrategieën richt zich met name op *inside* en *outside lobby*. Hierbij is veel onderzoek gedaan naar de specifieke keuze voor een van deze strategieën (Binderkrantz, 2005; De Bruycker & Beyers, 2019; Dellmuth & Tallberg, 2017; Hanegraaf et al., 2016). Over de opkomende juridische strategie in Europese landen is echter relatief weinig bekend (Bouwen & McCown, 2007; Vanhala, 2018). Binnen Europa is Urgenda de eerste en meest toonaangevende klimaatzaak (Braun & Stolk, 2022; Goldman Prize, 2022). Het succes van Urgenda heeft echter nog niet geleid tot een aanpassing van strategie door alle vergelijkbare belangenorganisaties. Derhalve bestaat een discrepantie onder vergelijkbare klimaat- en milieuorganisaties.

Hetzelfde geldt voor het andere uiterste binnen klimaat- en milieubeleid. Zo klagen energieleveranciers de Staat aan, omdat zij stellen dat het onwettig is dat zij hun kolencentrales moeten sluiten (RWE, 2021; Uniper, 2021). Binnen deze branche is ook onbekend welke factoren bepalend zijn voor de strategiekeuze om klimaatbeleid te beïnvloeden. Dit betekent dat er een kennishiaat is binnen het bestuurskundig onderzoek, waarbij geen (eenduidige) verklaring voor het toepassen van een juridische lobbystrategie bestaat. Hierdoor vormt onderhavige studie, naar de kenmerken van belangenorganisaties die keuze voor deze lobbystrategie in de vorm van klimaat- en milieuzaken tegen de Staat, een waardevolle aanvulling op bestaand bestuurskundig onderzoek.

2.2 Maatschappelijke relevantie

Veranderingen in klimaat en milieu zijn ook in Nederland voelbaar, waardoor de urgentie om wetgeving hierop aan te passen hoog is (Hansen et al., 2013). Wetenschappers stellen dat voortzetting van de huidige uitstoot van fossiele brandstoffen, gezien de kennis van de gevolgen, een buitengewone daad van intergenerationeel onrecht zou zijn. Het is daarom van belang dat een passende strategie wordt gekozen door belangenbehartigers om wetgeving tot stand te brengen die het verminderen van broeikasgassen waarborgt (Hansen et al., 2013). Daarnaast bestaan commerciële belangenorganisaties, die door middel van de juridische lobbystrategie klimaatbeleid trachten af te zwakken. De opkomende lobbystrategie waarbij wetgeving via de rechter wordt afgedwongen kan dus zowel een positieve als negatieve bijdrage aan het klimaat leveren. Met het oog op toenemende negatieve effecten van klimaatverandering

is het daarom van grote maatschappelijke relevantie te weten welke factoren de keuze voor deze strategie verklaren.

Een deel van deze juridische zaken baseert zich op de Oslo-principes. Dit zijn innovatieve rechtsprincipes geformuleerd zijn door prominente rechtsgeleerden. Zij stellen dat klimaatverandering fundamentele mensenrechten aantast en daarom een juridische remedie vereist (Faure & Hartlief, 2016). Juridische uitspraken gebaseerd op deze principes bieden ruimte voor verbetering van de wereldwijde schending van mensenrechten door klimaatverandering.

Bovendien kan vervolgonderzoek ingaan op de effectiviteit van beleidsbeïnvloeding via de rechter en de maatschappelijke wenselijkheid hiervan. De wenselijkheid van dit fenomeen heeft met name betrekking op de *trias politica* die hiermee wordt geschonden (Burgers, 2020). Daarmee wordt druk gezet op de klassieke rol van de rechtbank. Deze rol is oorspronkelijk gelimiteerd tot het toepassen van bestaande normen in individuele zaken. De juridische strategie kan leiden tot juridische uitspraken die interveniëren met wetgevende besluitvorming (Braun & Stolk, 2022, p. 5; Burgers, 2020). Dit brengt de rechtszekerheid in gevaar (Burgers, 2020).

3. Review academische literatuur

Bestuurskundige literatuur focust op het onderscheid tussen *inside*- (ook wel interne of directe lobby) en *outside*-strategieën (ook wel externe lobby of lobby van buitenaf) (Binderkrantz, 2005; De Bruycker & Beyers, 2019; Dellmuth & Tallberg, 2017; Dür & Mateo, 2013; Hanegraaf et al., 2016; Weiler & Brändli, 2015). *Inside lobby* is een strategie waarbij beïnvloeding plaatsvindt door direct contact met de beleidsmakers door het bieden van informatie en argumenten (Dellmuth & Tallberg, 2017; Dür & Mateo, 2013). Hierbij wordt gebruik gemaakt van private communicatiekanalen achter gesloten deuren zoals *face to face* gesprekken, telefoongesprekken en e-mails (Binderkrantz, 2005, p. 696; De Bruycker & Beyers, 2019, p. 58). *Outside lobby* vindt plaats door mobilisatie van de publieke opinie (Dellmuth & Tallberg, 2017; Dür & Mateo, 2013). Hierbij wordt gebruik gemaakt van publieke communicatiekanalen. Lobby van buitenaf leidt tot beleidssucces wanneer de lobbyist steun geniet binnen mediadebatten en wanneer de lobbyist een coalitie aangaat met andere georganiseerde belangenorganisaties. Het gaat hierbij om het publiceren van persberichten, het opzetten van publiekscampagnes en organisatie van protestdemonstraties, met als doel het conflict te vergroten door het politieke debat dusdanig te *framen* dat het medestanders aantrekt (Binderkrantz, 2005, p. 696; De Bruycker & Beyers, 2019, p. 58).

Het uitgangspunt bij deze studie is dat de juridische lobbystrategie een vorm is van *outside lobby* aan de hand van bovenstaande definiëring. Kenmerken die een verklaring bieden voor de keuze tussen *inside* of *outside lobby* kunnen om die reden wellicht ook een verklaring bieden voor het gebruik van een juridische lobbystrategie. Hierbij wordt de juridische strategie gezien als een vorm van *outside lobby*. Vormen van *outside lobby* zoals het publiceren van persberichten, publiekscampagnes opzetten en protestdemonstraties organiseren (Binderkrantz, 2005, p. 696; De Bruycker & Beyers, 2019, p. 58), zijn kenmerken die ook worden toegepast in het proces waarbij beleid wordt afgedwongen via de rechter, een lobbystrategie die bovendien altijd in het openbaar plaatsvindt (Braun & Stolk, 2022, p. 9). Groepstype, middelen en publieke relevantie zijn factoren die in de literatuur uitgebreid aan bod komen (Binderkrantz, 2008; Dür & Mateo 2013; Hanegraaf et al.; Weiler & Brändli, 2015). Uit de bestaande literatuur blijkt dat deze factoren slechts in beperkte mate een verklaring kunnen bieden voor de keuze voor de juridische lobbystrategie.

3.1 Groepstype

De bestaande literatuur verbindt de keuze voor een lobbystrategie aan de mate van invloed die de belangengroep wil hebben. Auteurs stellen dat belangengroepen de kosten van *inside* en *outside lobby* afzetten tegen de mogelijke invloed die zij met deze strategieën kunnen genereren. Hierbij wordt gesuggereerd dat lobbyen van buitenaf een laatste redmiddel is, of een wapen van de zwakken (De Bruycker & Beyers, 2019, p. 59; Gais & Walker, 1991, p. 105; Hanegraaf et al., 2016, p. 570). Hieruit wordt het verband gezien tussen burgergroepen die kiezen voor *outside lobby*, terwijl zakelijke belangengroepen meer afhankelijk zijn van lobbyen binnenin (Hanegraaf et al., 2016, p. 570).

Belangengroepen die diffuse belangen vertegenwoordigen, hebben vaak te maken met problemen om collectieve actie op te zetten, omdat zij continu bezig zijn met het behouden van leden (Weiler & Brändli, 2015, p. 748; Binderkrantz, 2008). Belangengroepen die specifieke, commerciële, ofwel zakelijke belangen vertegenwoordigen werken veelal aan onderwerpen die direct verband houden met het welbevinden van hun leden. Hierdoor zijn deze belangengroepen beter geïnformeerd over het onderwerp dat speelt en zijn hun leden gemakkelijker te mobiliseren (Weiler & Brändli, 2015, p. 748). Deze specifieke belangengroepen houden zich met name bezig met (monetaire) voordelen van hun leden. Daarnaast zijn de resultaten van hun acties directer zichtbaar voor hun leden. Hierdoor zijn publieke acties om ledenbetrokkenheid te vergroten minder noodzakelijk voor deze groepen. Deze groepen zijn daardoor minder geneigd om externe lobbytactieken toe te passen (Dür & Mateo, 2013). Echter biedt de bovenstaande verklaring voor de afweging tussen *inside* en *outside lobby* geen verklaring voor het toepassen van de juridische strategie, aangezien in Nederland zowel NGO's als zakelijke belangengroepen hebben gekozen voor toepassing van deze strategie.

3.2 Middelen

Hanegraaf et al. (2016) stellen dat lobbystrategieën onder andere worden bepaald door de schaarste van middelen waarmee een organisatie wordt geconfronteerd (Hanegraaf et al., 2016, p. 584). Concurrentie tussen middelen is een belangrijke indicatie voor het gebruik van *outside* lobbystrategieën (Binderkrantz, 2005; Dür & Mateo, 2013, p. 664; Hanegraaf et al., 2016). Bedrijfsverenigingen beschikken over het algemeen over gespecialiseerde informatie. Besluitvormers zijn geïnteresseerd in deze specifieke en gespecialiseerde kennis waardoor deze groepen gemakkelijk toegang krijgen tot politieke instellingen, waardoor een logische kennisuitwisseling plaatsvindt. Hiertegenover staan burgergroepen die over het algemeen meer

beschikking hebben over middelen (zoals vrijwilligers) die belangrijk zijn voor externe tactieken (Dür & Mateo 2013).

Dit verschil in beschikbare middelen maakt een *inside* strategie relatief voordeliger voor zakelijke belangengroepen en een *outside* strategie relatief voordeliger voor burgerbelangengroepen. Bovendien is de bovengenoemde keuze voor strategieën voor beide groepen de meest goedkope strategie (Dür & Mateo, 2013, p. 664). Ook deze factor biedt echter geen eenduidige verklaring voor het toepassen van de juridische strategie, aangezien in Nederland zowel NGO's als zakelijke belangengroepen hebben gekozen voor het toepassen van deze strategie.

3.3 Publieke relevantie

Zodra een onderwerp een rol speelt in het publieke debat worden politieke en maatschappelijke vertegenwoordigers publiekelijk gevraagd zich uit te spreken over dat thema. De betrokken belangenorganisaties gebruiken publieke relevantie om een inschatting te kunnen maken van de impact van het thema binnen hun kiesdistrict. Hierbij wordt gesteld dat georganiseerde belangengroepen die normaliter publieke bekendheid vermijden, ook onder druk worden gezet om publiekelijk te reageren. Zij moeten immers reageren op beweringen en vragen van tegenstanders en journalisten (Hanegraaf et al., 2016, p. 570; p. 574). Omdat in dit onderzoek enkel wordt ingegaan op belangengroepen die zich bezighouden met klimaatlobby, is deze factor niet van toepassing.

Uit bovenstaande bespreking van de bestaande bestuurskundige literatuur blijkt dat factoren die een verklaring bieden voor de keuze voor *inside* of *outside lobby* beperkt toepasbaar zijn op de belangengroepen die hebben gekozen voor de juridische strategie. De huidige literatuur kan geen eenduidig antwoord geven op de vraag waarom de ene organisatie ervoor kiest de Staat voor de rechter te dagen in een klimaatzaak en de andere (vergelijkbare) organisatie niet. Naar aanleiding van bovenstaande implicaties uit de voorhanden zijnde literatuur omtrent dit onderwerp, wordt duidelijk dat een aantal recente artikelen verschillen laat zien tussen organisaties die kiezen voor een bepaalde lobbystrategie. Deze literatuur laat vooral zien dat verschil kan worden gedemonstreerd aan de hand van factoren op organisatorisch niveau. Het is echter relevant om aanvullende factoren te onderzoeken om de keuze voor het al dan niet toepassen van een juridische strategie nader te kunnen verklaren.

4. Theoretisch kader

Uit bovenstaande literatuurreview wordt duidelijk dat de huidige kennis uit de vakliteratuur niet geheel aansluit bij Nederlandse klimaat- en milieuzaken tegen de Staat. De bestaande onderzoeken laten slechts kleine verschillen zien (Braun & Stolk, 2022). Daarnaast zijn organisatorische verschillen redelijk beperkt (Hofmann, & Naurin, 2021). Bovendien bieden deze studies geen verklaring voor het fenomeen dat centraal staat in dit onderzoek: equivalente organisaties in eenzelfde context die verschillende afwegingen maken bij de keuze voor een lobbystrategie. Hieruit blijkt dat ook andere factoren een verklarende rol spelen. Met onderhavig onderzoek wordt getracht hier een bijdrage aan te leveren.

In dit onderzoek zal verder in worden gegaan op theoretische aspecten die mogelijk een verklarende rol spelen in de afweging tussen wel of geen juridische lobbystrategie toepassen binnen klimaatvraagstukken in Nederland. Actoren die in de literatuur aan bod komen zijn: prioritering van belangen; *political opportunity structure* (POS); relatie met beleidsmaker(s).

4.1 Prioritering van belangen

Belangengroepen zijn strategische actoren die het publiek willen ondersteunen door middel van beleidsveranderingen (Halpin & Fraussen, 2017, P. 1340). Zij hebben vaak brede interesses, maar worden beperkt in tijd en geld waardoor zij zich moeten focussen op een gering aantal beleidsonderwerpen. De keuze voor een onderwerp is afhankelijk van verschillende factoren (Halpin, Fraussen, Nownes, 2018). Halpin en Fraussen (2017) stellen dat de suggestie wordt gewekt dat belangengroepen werken aan de hand van een vooropgesteld doel. De auteurs benoemen dat het bepalen van de agenda van een belangenorganisatie van invloed is op de keuze voor een lobbystrategie. Vroege pluralistische theorie gaat ervan uit dat lobbyisten hun visie op beleid opdringen aan beleidsmakers en bureaucraten. Deze theorie benadrukt dat belangenorganisaties volhouden tot beleidsmakers zwichten en hun ideeën implementeren (Halpin & Fraussen, 2017, pp. 1340-1341). Andere literatuur suggereert echter dat belangengroepen reactieve actoren zijn (Leech, Baumgartner, La Pira & Semanko, 2005; Salisbury, 1992, p. 87). Deze handelen naar politieke mogelijkheden en agenda's van de politieke elite en overheidsinstanties (Leech et al., 2005). Dit wordt in de literatuur omschreven als *political opportunity structure* (POS, paragraaf 4.2).

In de literatuur worden verschillende verklaringen genoemd voor het prioriteren van belangen. De interne structuur van een organisatie kan hierbij een belangrijke rol spelen (Binderkrantz, 2005; Perera, 2021). De normatieve visie is dat belangenorganisaties kwesties nastreven die in overeenstemming zijn met de wensen van de belangrijkste interne stakeholders.

Interne responsiviteit kan ertoe leiden dat groepen bepaalde onderwerpen prioriteren. Leden van een belangenorganisatie kunnen namelijk invloed uitoefenen op de agenda (Halpin, Fraussen, Nownes, 2018, pp. 5-6). Dit heeft gevolgen voor de lobbystrategie van de organisatie. Hieruit volgt de volgende verwachting:

Verwachting 1: De organisatiestructuur heeft invloed op het prioriteren van belangen, waardoor de lobbystrategie wordt aangepast.

4.2 Political opportunity structure (POS)

In de literatuur wordt de *political opportunity structure* (POS) gehanteerd, waarbij de verwachting is dat belangengroepen gebruik maken van een *window of opportunity*. Hierbij wordt de nadruk gelegd op het idee dat belangengroepen, hoewel ze zeer strategisch te werk gaan, reageren op gebeurtenissen en kansen die zich voordoen (Halpin & Fraussen, 2017, p. 1341). Dit kan worden verklaard aan de hand van het stromenmodel van Kingdon (1984). In dit theoretische model bestaan drie stromen: de problemenstroom, beleidsstroom en politieke stroom (Kingdon, 1984). In huidig onderzoek zal worden gefocust op de invloed van de politieke stroom en de mate van invloed van aanwezigheid van een *window of opportunity*.

4.2.a De politieke stroom

Literatuur laat zien dat de keuze voor een lobbystrategie afhankelijk is van de mate waarin de belangengroep visie in lijn ligt met de plannen van de regering. Belangengroepen die ver van het huidige regeringsbeleid staan, zijn eerder geneigd lobbystrategieën van buitenaf toe te passen. Bovendien zijn belangengroepen die idealen uitdragen die in lijn liggen met de regering eerder geneigd gebruik te maken van interne lobbystrategieën (Hanegraaf et al., 2016, p. 584). Dit resulteert in de volgende verwachting:

Verwachting 2a: Belangengroepen die belangen vertegenwoordigen die strijdig zijn met de belangen van de regering, zullen eerder geneigd zijn gebruik te maken van een juridische lobbystrategie dan belangengroepen die in lijn liggen met de overheid.

4.2.b Window of opportunity

Zodra de stromen samenkomen, spreekt men van een *window of opportunity*, een mogelijkheid to beleidsverandering (Kingdon, 1984). Deelnemers van het beleidsspel zijn zonder ‘open window’ niet bereid hun middelen te investeren. Bovendien benoemt Kingdon (1984) dat belangengroepen voorbereid moeten zijn op een ‘open window’ om van het moment gebruik te kunnen maken en beleid te kunnen beïnvloeden. Hiervoor is nodig dat bepaalde middelen, zoals tijd, politiek kapitaal en energie, voor handen zijn (Halpin & Fraussen, 2017, p. 1341). Kingdon

(1984) benadrukt het belang van persistentie van belangengroepen. De totstandbrenging van beleid is een langdurig proces, waarmee van de betrokken partners wordt verwacht dat zij een lange adem hebben. Dit wordt tevens gezien als een voorwaarde voor belangengroepen om daadwerkelijk van invloed te zijn gedurende het beleidsproces. Ook zullen belangengroepen moeten investeren in middelen en capaciteiten om zich snel te kunnen aanpassen aan het politieke landschap (Halpin & Fraussen, 2017, p. 1341). Uit de literatuur blijkt dat de mogelijkheid om van een ‘open window’ gebruik te maken afhankelijk is van de kennis en tijd die een organisatie bereid is te investeren (Halpin & Fraussen, 2017, p. 1341). De beschikbare middelen dragen bovendien bij aan de vraag of een issue wordt gezien als een juridisch probleem (Vanhala, 2018). Bij het wel of niet starten van een klimaatzaak kan het hebben van juridische expertise een bepalende factor zijn. Het is echter belangrijk te benoemen dat wanneer een rechtszaak als lobbystrategie wordt toegepast, de waarde van een verloren zaak even hoog wordt beschouwd als bij een gewonnen zaak. De winkans is daarmee niet doorslaggevend voor de strategiekeuze (Hofmann, & Naurin, 2021).

Toch kan men zich afvragen of de Urgendzaak heeft gezorgd voor een *window of opportunity* voor vergelijkbare organisaties. Hierbij kan de kanttekening worden geplaatst dat rechtszaken niet onderhevig zijn aan POS, omdat de rechtssprekende macht door de scheiding der machten niet zal worden beïnvloed door het politieke debat (ProDemos, 2022). Bouwen en McCown (2007) stellen dat externe gebeurtenissen van invloed zijn op de keuze voor een bepaalde lobbystrategie door een belangenorganisatie (Bouwen & McCown, 2007). In het onderzoek van Peel en Osofsky (2018) wordt gesuggereerd dat de Urgendzaak moet dienen als model en ter inspiratie (Peel & Osofsky, 2018). De bovengenoemde argumenten leiden tot de volgende verwachting:

Verwachting 2b: De Urgendzaak is een dusdanig succesvolle gebeurtenis dat vergelijkbare Nederlandse organisaties van dit moment gebruik hebben gemaakt en hun lobbystrategie hierop hebben aangepast.

4.3 Relatie met beleidsmaker

De literatuur over de keuze voor een juridische lobbystrategie gaat ook in op de relatie van belangenorganisaties met beleidsmakers (Beyers & Braun, 2013; Binderkrantz, 2005; Bouwen & McCown, 2007; Hofmann, & Naurin, 2021). Bouwen en McCown (2007) stellen dat belangenorganisaties met commerciële motieven, naast zeer goede middelen, beschikken over een effectieve relatie met de beleidsmakers. Om deze reden lijken deze organisaties eerder

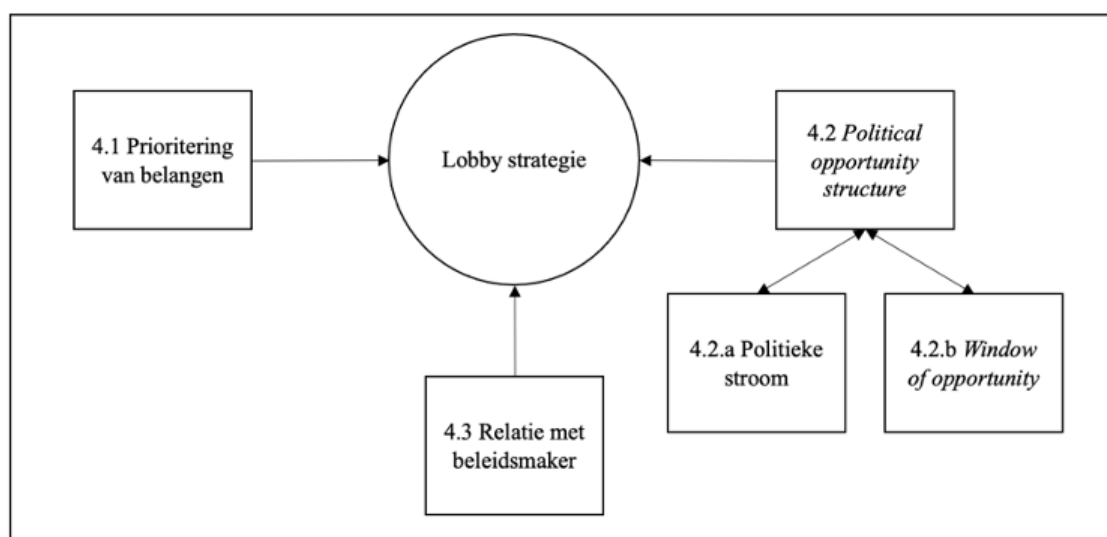
geneigd te investeren in die relatie dan naar de rechter te stappen (Bouwen & McCown, 2017, p. 434)

Bovendien willen belangenbehartigers op invloedrijke posities hun goede relatie met beleidsmakers niet in gevaar te brengen door een juridische procedure in te stellen. Hierbij wordt procesvoering gezien als laatste redmiddel wanneer andere vormen van interactie hebben gefaald of relaties zijn verbroken (Morag-Levine, 2003, p. 460). Dit beeld, waarbij de juridische strategie wordt gezien als laatste redmiddel, bestaat in de literatuur ook over *outside lobby* (Gais & Walker, 1991, p. 104; Hanegraaf, Beyers & De Bruycker, 2016, p. 569). Deze visie is erop gestoeld dat enkel buitenstaanders gebruik zullen maken van de juridische strategie, omdat dit hun enige manier is om invloed te kunnen uitoefenen op beleid (Hofmann, & Naurin, 2021, p. 5; Nownes & Freeman, 1998, p. 101; Vanhala, 2018, pp. 400–401). Bovendien zullen organisaties dit slechts doen als zij niet verlangen naar een relatie met de beleidsmakers in de toekomst (Hofmann, & Naurin, 2021, p. 5). Dit resulteert in de volgende verwachting:

Verwachting 3: Groepen die geen (effectieve) relatie hebben met beleidsmakers maken eerder gebruik van de juridische strategie.

Figuur 1 is een weergave van de wisselwerking tussen de bovengenoemde theoretische factoren. Dit maakt zichtbaar hoe deze wisselwerking invloed heeft op de afhankelijk variabele, zijnde de keuze voor een lobbystrategie door organisaties.

Figuur 1

Visualisering theoretische kader

5. Onderzoeksopzet

5.1 Casusselectie

De afgelopen jaren is het aantal klimaatzaken in Nederland toegenomen. Het toepassen van een juridische lobbystrategie is sinds klimaatzaak Urgenda binnen dit beleidsdomein steeds gebruikelijker (Braun & Stolk, 2022, p. 3). Dit biedt de gelegenheid om deze lobbystrategie te analyseren binnen nationale context. Doordat alle belangenorganisaties binnen hetzelfde dossier lobbyen blijft de onderzoekscontext gelijk. Hierdoor bestaat geen variatie qua beleidsterrein. Bovendien is het klimaatbeleid in Nederland inhoudelijk relevant en is het succes van klimaatzaak Urgenda zeer relevant voor belangenorganisaties binnen en buiten Nederland.

Momenteel presteert Nederland omtrent het halen van klimaatdoelstellingen middelmatig ten opzichte van andere Europese landen (CCPI, 2022, p. 7). Nederland is met deze middenpositie niet progressiever, noch terughoudender dan andere Europese landen (Hoenders & Demoed, 2021). Ondanks het feit dat het klimaatbeleid tot middelmatige verandering leidt, neemt de beïnvloeding van klimaatbeleid via de rechter in Nederland de afgelopen jaren verder toe.

De organisaties die zijn benaderd voor dit onderzoek hebben eerder al gekozen voor een juridische lobbystrategie tegen de Staat inzake klimaatissues: Urgenda, Milieudefensie, Greenpeace, Uniper en RWE (zie Bijlage 1). Urgenda en Uniper hebben aangegeven geen deel te nemen aan dit onderzoek middels een interview. Dit zal in de operationalisering, hoofdstuk 5.3, nader worden besproken. Daarnaast zijn organisaties benaderd die een andere lobbystrategie toepassen, waaronder Eneco, Extinction Rebellion, Jonge Klimaat Beweging, Onyx Power, Plastic Soup Foundation, Vattenfall en WWF (zie Bijlage 1). Eneco, Onyx Power en Vattenfall zijn evenals Uniper en RWE energieleveranciers. Deze organisaties hebben deelgenomen aan sectortafels tijdens de onderhandelingen van het klimaatakkoord (Klimaatakkoord, 2018). Dit laat zien dat zij enkel directe lobby als strategie hebben gebruikt bij het beïnvloeden van Nederlandse wetgeving, anders dan Uniper en RWE. Onyx Power heeft geen gehoor gegeven aan het interviewverzoek en zal geen onderdeel zijn van de analyse. De organisatie WWF heeft, nadat zij zijn benaderd voor dit onderzoek, alsnog een milieuzaak tegen de Staat aangespannen. Dit is aan bod gekomen tijdens het interview, waarbij verder is ingegaan op deze strategieverschuiving. Hierdoor is deze organisatie relevant als speler die recentelijk is gewijzigd van strategie voor een deel van hun belangen. Plastic Soup Foundation, Extinction Rebellion en de Jonge Klimaat Beweging zijn drie grote organisaties die verschillende strategieën toepassen om klimaatbeleid te beïnvloeden zonder hierbij een juridische procedure

tegen de Staat te starten. De Jonge Klimaat Beweging is benaderd nadat WWF een juridische procedure is gestart, om het aantal participerende klimaat -en milieuorganisaties die wel en geen juridische zaak hebben aangespannen tegen de Staat gelijk te houden. Deze casestudie biedt de mogelijkheid een aantal dimensies constant te houden (waaronder land en beleidsissue). Hierdoor kan in detail worden gekeken naar de afwegingen die ten grondslag liggen aan het al dan niet toepassen van een juridische strategie. Een overzicht van de organisaties en hun lobbystrategieën is terug te vinden in Bijlage 1.

5.2 Methodologie

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van semigestructureerde expertinterviews met *public affairs* specialisten om inzicht te krijgen in keuze voor (het al dan niet) starten van een juridische procedure tegen de Staat omtrent klimaat- en milieuzaken. De analyse vindt plaats aan de hand van negen semigestructureerde interviews. Hiervan zijn vier met organisaties die rechtszaken zijn aangegaan en vijf met vergelijkbare organisaties die in dezelfde context geen juridische strategie hebben toegepast (zie Tabel 1 en 2). Daarnaast zullen openbare documenten, vrijgegeven door deze organisaties, worden gebruikt om te analyseren of en in hoeverre de theoretische factoren een verklaring bieden voor de lobbystrategie.

Uniper en Urgenda hebben beide aangegeven momenteel geen deel te kunnen nemen aan dit onderzoek. Deze organisaties zijn van belang voor dit onderzoek, omdat zij deel uitmaken van de kleine groep organisaties die een rechtszaak tegen de Staat hebben aangespannen in een kwestie omtrent klimaat- en milieubeleid. Daarom is gekozen voor alternatieve onderzoeksmethoden om de organisaties toch te kunnen meenemen in de analyse. Aan de hand van een kwalitatieve analyse van online-databronnen van de organisaties worden de factoren uit het theoretisch kader geanalyseerd.

De semigestructureerde expertinterviews bieden de mogelijkheid tot het uitvoeren van een diepgaande analyse waarbij situaties en afwegingen uitgebreid kunnen worden toegelicht (Halperin & Heath, 2017, p. 286; Vromen, 2010, pp. 250-258; Soss, 2014, pp. 158-169). Aan de hand van een interviewleidraad is gegarandeerd dat de verklarende factoren, zoals geformuleerd in het theoretisch kader, ook daadwerkelijk aan bod komen (zie Bijlage 2). Deze onderzoekstechniek biedt de ruimte in te gaan op andere factoren die in het interview aan bod komen (Vromen, 2010). Hierbij zal allereerst worden uitgegaan van de theoretische verwachting waardoor de gestructureerde vragen leiden tot deductie. Daarnaast biedt deze onderzoeksmethode de ruimte binnen het interview voor aanvullingen en voorbeelden waardoor inductie kan worden toegepast (Halperin & Heath, 2017, pp. 28-32). Hierdoor is het

mogelijk om zowel te analyseren in hoeverre de factoren, besproken in het theoretisch kader, een verklaring bieden voor het al dan niet toepassen van een juridische strategie, als om te ontdekken of andere factoren bestaan die een rol spelen bij de keuze voor een juridische strategie aangaande klimaatissues.

In dit onderzoek is gekozen voor een casestudy. Dit biedt de mogelijkheid een gedetailleerde tekstuele analyse af te nemen. De interne validiteit is hierdoor hoog (Halperin & Heath, 2017, p. 217). De externe validiteit van het onderzoek is laag door het beperkt aantal interviews. Hierdoor is het niet mogelijk om generaliserende uitspraken te doen aan de hand van de bevindingen van dit onderzoek (Halperin & Heath, 2017, pp. 175-176; Vromen, 2010).

Naast het afnemen en bestuderen van expertinterviews wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van een inhoudsanalyse van jaarverslagen en beleidsplannen van de organisaties die zijn geïnterviewd. Hiermee is systematisch onderzocht in hoeverre de aspecten beschreven in het theoretisch kader reden zijn voor het wel of niet toepassen van een juridische strategie. De triangulatie, waarbij verschillende methoden van materiaalverzameling zijn gebruikt, heeft als doel de betrouwbaarheid van de bevindingen te maximaliseren (Halperin & Heath, 2017, pp. 161, 208).

5.3 Operationalisering

Medewerkers van eerdergenoemde organisaties die zich bezighouden met *public affairs* zijn benaderd via e-mail en/of LinkedIn voor een interview. De interviews zijn vervolgens opgenomen en getranscribeerd. De interviews vonden digitaal plaats, waarbij de video-opname is vastgelegd. Aan de hand van de transcripties en de analyse van bovengenoemde jaarverslagen en beleidsplannen wordt bepaald in hoeverre factoren genoemd in het theoretisch kader een verklaring bieden voor een al dan niet juridische lobbystrategie bij klimaat- en milieulobby.

De expertinterviews zijn geanonimiseerd, waardoor noch de persoon, noch de organisatie herleid kan worden. De interviewvragen in de leidraad zijn niet limitatief. Dit biedt de interviewer de ruimte om vervolgvragen te stellen. De volgorde van de vragen stonden niet vast, waardoor het gesprek zo organisch mogelijk kon aansluiten bij de onderzoekssituatie.

Uniper, Urgenda en Onyx Power

Uniper en Urgenda hebben een rechtszaak aangespannen tegen de Staat over klimaatbeleid, maar nemen niet deel aan dit onderzoek maar zijn wel zeer relevant te onderzoeken. Deze twee organisaties worden om die reden op een andere manier geanalyseerd in deze studie. Aan de hand van een inhoudsanalyse zijn openbare online beleidsplannen, persberichten, YouTube-

filmpjes en websiteartikelen, gepubliceerd door deze organisaties, bestudeerd ter vervanging van de expertinterviews. Op systematische wijze is gekeken hoe deze organisaties zich uiten ten aanzien van de interviewvragen. Allereerst is gezocht naar documenten die de visie en missie van de organisatie uitleggen. In deze documenten beschrijven de organisaties hun perspectief, strategie en interne organisatiestructuur. De documenten en filmpjes waaruit contact met politiek en overheid blijkt, beantwoorden vragen over het contact met beleidsmakers en politici. Vervolgens zijn deze bronnen aangevuld met secundaire bronnen, zoals krantenartikelen om de interviewvragen te beantwoorden (zie Bijlage 3). Wanneer deze documenten geen bijdrage hebben kunnen leveren aan het onderzoeken van de theoretische verwachting zal dit worden benoemd.

Onyx Power wordt door de Staat gedwongen een kolencentrale vroegtijdig te sluiten, maar kiest niet voor een juridische procedure. Onyx Power koos in eerste instantie voor een subsidieregeling van de overheid bij vrijwillige sluiting (Rijksoverheid, 2021a), om vervolgens toch open te blijven tot 2030 (Jetten, 2022). Doordat zij geen gehoor hebben gegeven aan het interviewverzoek en zelf online geen beleidsvisie of persberichten over deze strategie beschikbaar hebben, kunnen de interviewantwoorden niet worden vervangen. Wegens dit gebrek aan primaire bronnen wordt Onyx Power niet geanalyseerd in hoofdstuk 6.

Afhankelijke variabele:

De keuze voor wel of geen juridische lobbystrategie staat centraal. Deze variabele wordt geanalyseerd aan de hand van de interviewvragen en openbare onlinedocumenten van de organisaties. Organisaties worden tijdens de interviews gevraagd naar de lobbystrategie die zij momenteel toepassen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen *inside lobby*, *outside lobby* en het aanspannen van een rechtszaak tegen de Staat om beleid te beïnvloeden.

Tabel 1

Organisatie	Rechtszaak tegen Staat	Interview
Eneco	Nee	Ja
RWE	Ja	Ja
Uniper (E-ON)	Ja	Nee
Vattenfal (NUON)	Nee	Ja

Onderzochte energieleveranciers

Tabel 2

Organisatie	Rechtszaak tegen Staat	Interview
Extinction Rebellion	Nee	Ja
Greenpeace	Ja	Ja
Jonge Klimaat Beweging	Nee	Ja
Milieudefensie	Ja	Ja
Plastic Soup Foundation	Nee	Ja
Urgenda	Ja	Nee
WWF	Ja	Ja

Onderzochte klimaat- en milieuorganisaties

Onafhankelijke variabelen:

Deze variabelen zijn prioritering van belangen, *political opportunity structure* (POS) en de relatie met beleidsmaker(s). Deze onafhankelijke factoren zullen op verschillende manieren worden geanalyseerd:

5.3.1 Prioritering van belangen

Bij de totstandkoming van de agenda is aan de hand van interviews gekeken in hoeverre de geprioriteerde kwestie in het belang is van de mensen of instellingen die deze organisatie vertegenwoordigt. Daarbij is gekeken of het probleem is aangegeven als voorkeur van (eventuele) leden. Verder wordt geanalyseerd of de kwestie van belang is voor de leiders van de organisatie. Daarnaast is de urgentie van het onderwerp in kaart gebracht door te kijken of het probleem expliciet als prioriteit wordt genoemd in de missieverklaring, beleidsverklaring of vergelijkbaar document van de desbetreffende organisatie (Halpin, Fraussen, Nownes, 2018, p. 12).²

5.3.2 Political opportunity structure

5.3.2a Politieke stroom

De invloed van de mate waarin de organisatie en de belangen van de Staat op een lijn liggen zijn aan de hand van de interviews geanalyseerd. De geïnterviewde is gevraagd in hoeverre de missie van organisatie in lijn ligt met de ideeën van de huidige overheid (op een schaal van 0-10). Hierbij staat 0 voor ‘we zijn het helemaal niet met elkaar eens’, en 10 voor ‘onze organisatie en de huidige overheid dragen dezelfde missie uit’ (Hanegraaf et al., 2016, pp. 577-578). Vervolgens zal worden geanalyseerd in welke mate de overeenkomende of botsende

² Ten behoeve van de leesbaarheid van de analyse zijn deze stukken toegevoegd in bijlage 3 en 4.

belangen van belangengroepen ten aanzien van de overheid van invloed zijn op de lobbystrategie van de organisatie.

5.3.2b *Window of opportunity*

Aan de hand van de interviewgesprekken zal worden onderzocht in hoeverre sprake is van een specifieke gebeurtenis binnen het beleidsveld. Hierbij zal worden gekeken of de organisatie hierdoor het idee heeft dat de kans op winst voor hun eigen onderwerp binnen dit beleidsveld is vergroot (Halpin, Fraussen, Nownes, 2018, p.7). Dit zal in verband worden gebracht met de Urgendzaak en de manier waarop de organisatie hun eigen strategie hierop heeft aangepast. Dit heeft als doel uitspraak te kunnen doen over de mate waarin de Urgendzaak (of een andere gebeurtenis) een mogelijkheid heeft geboden de strategie van de organisatie te wijzigen.

5.3.3 Relatie met beleidsmaker

De relatie die de belangenorganisatie met de beleidsmaker op het betreffende onderwerp heeft zal worden onderzocht aan de hand van de interviews. Hierbij zal worden gekeken hoe intensief het (eventuele) contact is (variërend van nooit tot wekelijks contact). Bovendien zal worden ingegaan op de mate waarin de belangenorganisatie deze relatie in stand wil houden of zelfs zou willen versterken (Hofmann, & Naurin, 2021). Tevens zal worden gekeken hoe belangenorganisaties omgaan met beleidsmakers en hoe zij dit in de toekomst wensen te doen. Dit heeft als doel uitspraak te kunnen doen over de mate waarin organisaties bereid zijn de (goede) relatie met de beleidsmaker te riskeren door het toepassen van een bepaalde lobbystrategie.

6. Analyse

In het voorliggend hoofdstuk worden de onderzoeksgegevens gepresenteerd. Hierbij wordt een eerste interpretatie gegeven en een reflectie op de theoretische verwachtingen. Dit hoofdstuk is verdeeld in twee delen: (1) organisaties in de energiesector en (2) klimaat- en milieuorganisaties. Beide onderdelen beginnen met een casusomschrijving dat een beeld schetst van de context waarin de belangenbehartiging plaatsvindt. De analyse is opgesteld aan de hand van de openbare documentatie, berichtgeving in de media en aangevuld informatie uit de interviews met de beleidsmakers (zie bijlage 3 en 4). Per theoretische verwachting wordt geanalyseerd in welke mate deze tot uiting komt.

6.1 Energiesector

Op grond van de Wet verbod op kolen bij elektriciteitsproductie mag vanaf 2030 in Nederland geen energie meer opgewekt worden door het verbruik van kolen (Wet verbod op kolen bij elektriciteitsproductie, 2019). Dit leidt ertoe dat energiebedrijven die kolengestookte elektriciteitscentrales gebruiken deze moeten sluiten voor die tijd. Het kabinet wil met deze wet de uitstoot van broeikasgassen, zoals CO₂, verminderen. Energiebedrijven zijn met de overheid in gesprek om dit proces gunstig te laten verlopen. Hierbij wordt zowel *inside-* als *outside lobby* toegepast om beleid te beïnvloeden. Uniper en RWE kiezen voor een juridische strategie om via de rechter een schadevergoeding te eisen voor het geld dat zij verliezen door de eerdere sluiting van de centrales. RWE opende een kolencentrale in 2015 (RWE, 2021) en Uniper in 2016 (Uniper, 2021), door de gedwongen sluiting kunnen deze organisaties de investeringen niet terugverdienen. Het ministerie stelt dat zij de energiebedrijven voldoende tijd geven om kolencentrales te transformeren naar centrales die andere brandstoffen kunnen verwerken om gedane investeringen zoveel mogelijk terug te verdienen (Van 't Wout, 2021).

6.1.1 Prioritering van belangen

Binnen alle onderzochte organisaties wordt de interne agenda top-down vastgesteld. Uit de expertinterviews met de *public affairs* specialisten blijkt dat hun afdeling van de organisatie verantwoordelijk is voor het bedenken van de lobbystrategie, maar bij elk van de organisaties is het management eindverantwoordelijk voor de algemene strategie. Uit de data blijkt dat het management bij alle organisaties de doelen en wijze van uitvoering van de lobbystrategie bepaald (dit geldt voor alle onderzochte organisaties in deze sector). Bovendien wordt uit de expertinterviews duidelijk dat de hoofdlijnen van de strategie worden ingegeven door het

internationale hoofdkantoren van deze organisaties. De Nederlandse kantoren implementeren deze internationale visie ($\frac{3}{4}$ van de organisaties).

In de interviews gaven de *public affairs* specialisten ieder aan dat de huidige lobbystrategie zowel reactief is ten aanzien van de landelijke politieke agenda als proactief. Zij dragen thema's aan die voor hen als organisatie van belang zijn waardoor dit op de politieke agenda kan komen. Hierdoor zijn deze organisaties ($\frac{3}{4}$ van de organisaties) niet alleen afhankelijk van de visie van het moederbedrijf, maar ook van de nationale politieke veranderingen. De analyse leidt tot de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 1a: Uit de interviews en de openbare beleidsdocumenten blijkt dat alle organisaties dezelfde organisatiestructuur hebben. Hierdoor valt het onderscheid tussen wel of geen rechtszaak aanspannen niet toe te wijzen aan deze factor.

Tijdens de interviews komen dezelfde prioriteiten naar voren die in de beleidsverklaringen worden genoemd ($\frac{3}{4}$). De organisaties noemen in deze documenten dat zij zich baseren op wetenschappelijke onderzoeken, waaronder de IPCC onderzoeken, bij de totstandkoming van de strategische pijlers. Bovendien formuleren de organisaties in deze beleidsverklaringen dezelfde doelstellingen die aan bod komen tijdens de interviews. Zij maken in deze documenten duidelijk hoe de doelstellingen meetbaar zijn en publiceren de voortgang van deze doelstellingen in jaar- en duurzaamheidsverslagen. In de verslagen ligt de nadruk op de verduurzaming van de organisaties. Toch benoemen de *public affairs* specialisten dat bij het aanspannen van een rechtszaak tegen de Staat een ander belang prioriteit heeft. Ook Uniper benoemt dit in een beleidsstatement. Alle onderzochte organisaties in deze sector benadrukken dat onteigening de voornaamste reden zou zijn of is om een rechtszaak tegen de Staat aan te spannen ($\frac{4}{4}$). Hierbij wordt niet genoemd dat de klimaatdoelen van de organisatie vervallen, maar wel dat de economische belangen prevaleren als het gaat om groot rendementsverlies ten gevolge van onteigening. Hoewel de organisaties deze prioriteit niet noemen in de openbare beleidsverklaringen, blijkt dit wel uit de gesprekken met de *public affairs* specialisten ($\frac{3}{4}$). Het is daarom belangrijk om te benadrukken dat hoewel in openbare communicatie prioriteit wordt gegeven aan een duurzame energietransitie door alle van de onderzochte organisaties, dit niet de hoogste prioriteit heeft als het gaat om financieel verlies. Zodra dit aan de orde is overwegen organisaties in deze sector een rechtszaak aan te spannen tegen de Staat.

6.1.2 Political opportunity structure

6.1.2a Politieke stroom

Alle onderzochte organisaties in deze sector geven aan dat er geen sterke botsingen zijn tussen de belangen van de organisaties in de energiesector en de huidige overheid. In de interviews geeft $\frac{3}{4}$ van de onderzochte organisaties aan dat hun doelstellingen sterk overeenkomen met doelstellingen van de overheid op de gedeelde thema's. Ook Uniper ($\frac{1}{4}$) deelt deze visie in openbare documenten. Alle geïnterviewde organisaties schalen deze overeenkomst in visie op het cijfer acht op een schaal van één tot tien ($\frac{3}{4}$ van de organisaties). In een toelichting van dit cijfer benoemen deze organisaties dat zij het in grote lijnen eens zijn met het huidige klimaatbeleid. De organisaties stellen expliciet in de interviews dat er geen fundamentele verschillen zijn tussen hun klimaat- en milieudoelstellingen en die van de overheid. Een van de organisaties stelt dat de belangen van de Staat en die van de organisaties in de energiesector in elkaars verlengde liggen. Deze geïnterviewde zegt hierover:

“(...) de overheid is, en wij in zekere zin ook, op zoek naar visie. En benaderd ons hoe dit in praktijk te brengen is. Wij werken in de praktijk en kunnen hen helpen en sturen door te zeggen wat belangrijke knelpunten zijn”.

Hierbij benadrukt de geïnterviewde dat zij als energiesector in staat zijn oplossingen te bieden en met de overheid in gesprek te gaan over de uitvoering van beleid. De andere geïnterviewde organisaties benoemen de wisselwerking tussen de Staat en de organisatie ook. Op specifieke thema's zijn de organisaties het niet eens met de huidige overheid. Uit de interviews blijkt dat dit met name gaat om de uitvoering van beleid. Een van de geïnterviewden zegt hierover:

“Qua ambitie zitten we altijd wel helemaal op dezelfde lijn. Dat zou je een tien kunnen geven, waarbij wij nog ietsje sneller willen. Maar een groot verschil zit in de uitwerking (...)”.

Deze visie komt in alle drie de interviews naar voren. In de interviews stellen de organisaties dat de manier waarop de overheid deze klimaat- en milieudoelen willen bereiken soms niet strookt met hun visie. De organisaties in de energiesector willen sneller handelen of vinden de besluitvorming van de overheid op deze thema's soms ten nadele van de bedrijfsbelangen is. Ook Uniper deelt deze visie. Hieruit blijkt wederom dat alle onderzochte organisaties in de energiesector het niet eens zijn met de overheid als het gaat om financiële tegemoetkomingen of subsidieregelingen. Hierbij wordt nogmaals expliciet ingegaan aan het gebrek aan uitkoop- of compensatieregelingen bij onteigening.

Bovendien noemen de organisaties die tot nog toe geen rechtszaak hebben aangespannen tegen de Staat met betrekking tot klimaat- of milieubeleid ($\frac{2}{4}$) in de interviews

dat zij dat wel zouden doen op het moment dat sprake is van onteigening wegens het sluiten van een energiecentrale, waarbij zij niet op redelijke wijze tegemoet zouden worden gekomen voor het rendementsverlies. Uit de analyse van de interviews en de documenten volgt de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 2a: Alle onderzochte organisaties in deze sector stellen dat hun klimaat- en milieuambities in lijn liggen met de overheid, maar tegenover de Staat komen te staan zodra de financiële belangen hoog oplopen. Dit is voor ieder van hen een reden om eventueel een rechtszaak tegen de Staat aan te spannen.

6.1.2b *Window of opportunity*

Uit de interviews blijkt dat de Wet verbod op kolen wordt gezien als een moment waarop de organisaties hun beleidsstrategie hebben aangepast. Dit hebben zij gedaan door ofwel een compensatieregeling te treffen op voorhand van het verbod, of een juridische lobbystrategie te kiezen naar aanleiding van het verbod. Deze gebeurtenis heeft er, zoals genoemd, toe geleid dat een deel van de organisaties in de Nederlandse energiesector tegenover de Staat is komen te staan. De strategie van directe lobby, door gesprekken met beleidsmakers, is uitgebreid met een juridische lobbystrategie. Dit blijkt uit zowel de interviews als uit de openbare beleidsdocumenten van de organisaties.

De organisaties die geen rechtszaak hebben aangespannen leiden een kleiner verlies door de gedwongen sluiting van de kolencentrales ($\frac{2}{4}$ van de organisaties). Dit heeft als reden dat de kolencentrales van deze organisaties ouder waren en daardoor op kortere termijn zouden sluiten. Om deze, en duurzaamheidsredenen, stevende deze organisaties zelf ook af op sluiting van deze kolencentrales.

De organisaties die een rechtszaak aanspande tegen de Staat naar aanleiding van het verbod op kolen, hebben kolencentrales die niet ouder zijn dan vijftien jaar op het moment dat ze gedwongen worden deze te sluiten ($\frac{2}{4}$ van de onderzochte organisaties). Deze organisaties stellen in persberichten en het interview alle nodige vergunningen voor deze kolencentrales te hebben en zich te houden aan wet- en regelgeving omtrent deze vorm van energieopwekking. Door de vroegtijdige sluiting van deze centrales lopen deze organisaties een groot deel van hun inkomsten mis en zijn zij niet in staat de investeringen terug te verdienen.

Bovendien blijkt uit de data de organisaties die een rechtszaak hebben aangespannen ($\frac{2}{4}$) dat de bouw van deze relatief nieuwe kolencentrales heeft plaatsgevonden op vraag van de overheid. Een van de redenen van de overheid was dat zij destijds minder afhankelijk wilde worden van Russisch gas. De organisaties zijn in aanloop naar de totstandkoming van het

verbod in gesprek aangegaan met beleidsmakers en politici om een compensatieregeling op te nemen in deze wet. Zodra in deze gesprekken duidelijk werd dat er geen compensatie vanuit de overheid werd geboden voor het aantasten van het eigendom, spannen zij een rechtszaak aan tegen de Staat.

^{3/4} Van de onderzochte organisaties in deze sector benadrukken dat het aanspannen van een rechtszaak een uiterst redmiddel is dat enkel wordt ingezet als de *inside-* en *outside lobby* niet tot een oplossing heeft geleid. Alleen in het uiterste geval zullen zij overwegen een rechtszaak tegen de Staat aan te spannen.

Uit de interviews en de beleidsdocumenten blijkt dat het verbod op kolen een specifieke gebeurtenis is die een directe aanleiding is voor het wijzigen van de lobbystrategie van organisaties in de energiesector, waarbij de organisaties die economisch zwaar getroffen werden, over zijn gegaan tot een juridische strategie. De gewijzigde koers vanuit de politiek, waarbij een financieel geschil is ontstaan, is de aanleiding geweest voor organisaties die zich zwaar benadeeld voelen door een nieuwe wet, om een rechtszaak aan te spannen.³ Alle gesproken organisaties (^{3/4}) stellen dat de investeringszekerheid in Nederland door deze wetwijziging sterk is afgenomen. Organisaties die tot nog toe geen rechtszaak tegen de Staat hebben aangespannen (^{2/4}) sluiten toekomstige rechtszaken door deze afgenomen investeringszekerheid niet uit. Dit leidt tot de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 2b: Organisaties passen hun lobbystrategie aan naar aanleiding van een specifieke gebeurtenis.

6.1.3 Relatie met beleidsmaker

Alle geïnterviewde organisaties stellen een goede relatie met beleidsmakers te onderhouden (^{3/4} van de organisaties). Ook uit openbare berichtgeving van Uniper blijkt dat zij goed contact onderhouden met beleidsmakers. In deze sector is sprake van een sterke *inside lobby* waarbij de geïnterviewde organisaties wekelijks contact hebben met beleidsmedewerkers van verschillende ministeries. De organisaties nemen deel aan klimaattafels en werkgroepen om

³ Aangezien Uniper niet is gesproken, is hen niet gevraagd of zij zijn geïnspireerd door de rechtszaak die RWE tegen de Staat aanspande. RWE heeft laten weten dat overleg tussen deze organisaties over de inhoud van de rechtszaken niet heeft plaatsgevonden, omdat dit niet is toegestaan in het kader van mededingingsrecht. Hierdoor kan niet worden gesteld of de rechtszaak van RWE tegen de Staat tot een *window of opportunity* heeft geleid voor Uniper. Aangezien de rechter over beide zaken nog geen uitspraak heeft gedaan, valt te betwisten of Uniper de zaak van RWE ziet als extra reden om een rechtszaak aan te spannen.

input te kunnen leveren op beleid. De organisaties in deze sector geven aan dat zij tevreden zijn over deze relatie. Wel wordt benoemd (door $\frac{3}{4}$ van de organisaties) dat het handelen van de overheid wat traag is, maar dit ook kenmerkend is voor overheid. De organisaties benoemen dat de beleidsmaker nooit precies uitvoert wat de organisatie oppert. Hierover wordt in een van de interviews gezegd:

“Ze doen niet alles wat we willen natuurlijk, maar dat zou ook niet goed zijn”.

Dit wordt in de andere interviews herhaald in vergelijkbare woorden ($\frac{3}{4}$ van de organisaties). Hierbij benoemen deze organisaties dat het verschil in visie het bestaansrecht van de lobbyist benadrukt. Als de beleidsmaker exact hetzelfde zou willen als de organisatie, was de lobbyist overbodig. Uit de interviews blijkt dat de punten van kritiek op de beleidsmaker geen invloed hebben op het instellen van een juridische procedure ($\frac{3}{4}$ van de organisaties).

Daarbij wordt uit de interviews duidelijk dat het contact tussen beleidsmakers en de *public affairs* specialisten van de energiebedrijven zeer zakelijk en kennis gedreven is ($\frac{3}{4}$). Hierdoor zien de organisaties die geen rechtszaak tegen de Staat hebben aangespannen deze relatie niet als (hoofd)reden om geen rechtszaak aan te spannen. Alle geïnterviewde geven aan dat ze relatie slechts zeer tijdelijk verstoord zal raken en dit geen gevolgen zal hebben voor de relatie met de beleidsmakers. Dit geldt voor $\frac{3}{4}$ van de onderzochte organisaties in deze sector⁴.

De twee organisaties die wel een rechtszaak hebben aangespannen tegen de Staat geven in het interview en in persberichten aan dat zij nog steeds in gesprek zijn met beleidsmakers en politici ($\frac{2}{4}$). Over andere thema's, en het thema dat nu bij de rechter ligt, blijven zij met de overheid in gesprek. Hieruit blijkt de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 3: Alle de organisaties onderhielden al een effectieve relatie met beleidsmakers en dit lijkt niet als obstakel te worden gezien om een rechtszaak aan te spannen. Door de bestaande relatie wordt een rechtszaak niet ingezet als middel om in contact te komen met de beleidsmaker.

⁴ Document onderzoek aan de hand van beleidsdocumenten heeft geen inzicht kunnen geven op de zienswijze van Uniper bij dit onderdeel.

6.2 Klimaat- en milieuorganisaties

De lobby op klimaat- en milieubeleid breidt steeds verder uit. Door grote reikwijdte van het onderwerp zijn er velen organisaties die op dit thema lobbyen. Deze organisaties passen allen zowel *inside-* als *outside lobby* toe om hun belangen te behartigen en beleidsvorming te beïnvloeden (informatie verkregen uit interviews). Sinds de Urgendazaak, zijn er meer organisaties in Nederland die naar de rechter stappen om klimaat- en milieubeleid te beïnvloeden (Burgers, 2020, p. 56- 57; Mommers, 2019). Europese en nationale wet- en regelgeving zorgt ervoor dat het klimaat en milieu steeds beter worden beschermd (Wolf, Teitge, Mielke, Schütze, & Jaeger, 2021). De organisaties die zich inzetten voor deze issues stellen dat dit beleid in Nederland niet ver genoeg gaat en het bestaande beleid onvoldoende wordt nageleefd. Om die reden stapt een deel van hen naar de rechter om beter beleid af te dwingen en mens en dier te beschermen tegen de gevaren van klimaat- en milieuproblematiek.

6.2.1 Prioritering van belangen

Uit de expertinterviews blijkt dat de agenda van de klimaat- en milieuorganisaties wordt bepaald aan de hand van onderzoeksrapporten en wetenschappelijke informatie (dit heeft betrekking op $\frac{6}{7}$ van de onderzochte organisaties in deze sector). De agenda van de organisatie komt tot stand door overleg tussen afdelingen met inhoudelijke kennis en de *public affairs* afdeling. Bij $\frac{6}{7}$ van de organisaties heeft het management, bestuur of directie een doorslaggevende rol in de totstandkoming van de agenda. Zij beslissen welke onderwerpen prioriteit hebben en welke strategie hierbij het meest passend is. Enkel Extinction Rebellion (hierna XR) geeft in het interview aan zich niet zo te verenigen. Deze groep heeft geen hiërarchische structuur, maar werkt aan de hand van horizontale cirkels.

De wetenschap vormt in deze sector de basis voor de lobbyagenda van de organisaties. Dit blijkt uit zowel de interviews als de openbare documenten van alle onderzochte organisaties ($\frac{7}{7}$). Dit resulteert in doelstellingen die worden geuit in zowel *inside-* als *outside lobby*. Bij $\frac{3}{7}$ van de onderzochte organisaties in deze sector zijn er geen leden die invloed kunnen hebben op de interne besluitvorming of op de lobbystrategie. Bij de Jonge Klimaat Beweging, Milieudefensie en XR zijn er groepen en individuen buiten het management die input kunnen leveren op de agenda van de organisatie. Uit de interviews en openbare documenten komt naar voren dat bij deze organisaties in vergadering voorstellen kunnen worden gedaan met betrekking tot de agenda en strategie op lokaal en nationaal niveau (dit betreft $\frac{3}{7}$ van de organisaties). Voor Urgenda blijft dit onderdeel niet volledig beantwoord ($\frac{1}{7}$). Dit leidt tot de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 1: Uit de interviews (met 6/7 van de organisaties) blijkt dat de organisatiestructuur en de interne responsiviteit ten aanzien van leden geen verklaring bieden voor de verdeling van organisaties die wel een geen rechtszaak tegen de staat hebben aangespannen.

6.2.2 Political opportunity structure

6.2.2a Politieke stroom

Tijdens de interviews zijn de klimaat- en milieuorganisaties gevraagd naar de mate waarin zij op één lijn zitten met de huidige overheid. De organisaties stellen allen dat dit sterk per beleidsonderwerp verschilt (6/7 van de organisaties). De cijfers die de organisaties geven liggen tussen drie en zes en een half. Deze cijfers zijn beduidend lager dan de cijfers die de organisaties uit de energiesector geven.

De klimaat- en milieuorganisaties die een rechtszaak tegen de Staat hebben aangespannen stellen in de interviews dat zij de mate waarin zij en de overheid uit elkaar staan op dit onderwerp zien als reden om een rechtszaak aan te spannen (3/7 van de organisaties). Doordat zij het in gesprekken niet eens worden met de overheid zien zij zich genoodzaakt een rechtszaak aan te spannen om via de rechter beleid te kunnen beïnvloeden. Toch zijn de organisaties die geen rechtszaak aanspannen tegen de Staat het op velen vlakken ook oneens met de huidige overheid (3/7 van de onderzochte organisaties in deze sector). Zij geven zelfs lagere cijfers dan de organisaties die wel een rechtszaak hebben aangespannen tegen de Staat. Zij kiezen desalniettemin voor andere lobbystrategieën dan een rechtszaak tegen de Staat. Dit leidt tot de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 2a: Uit de interviews blijkt dat de mate waarin klimaat- en milieuorganisaties op één lijn zitten met de huidige overheid geen eenduidige verklaring biedt voor het wel of niet aanspannen van een rechtszaak tegen de Staat.

6.2.2b Window of opportunity

In de interviews noemen de organisaties die geen rechtszaak hebben aangespannen een aantal redenen waarom zij ervoor kiezen deze strategie niet toe te passen. 2/7 van de organisaties benoemt expliciet dat zij geen capaciteit hebben om een rechtszaak aan te spannen. Bovendien wordt in de interviews aangegeven dat rechtszaken langdurige trajecten zijn die onzekerheid met zich meebrengen. Dit laatste geldt voor een enkele organisatie. Deze geïnterviewde geeft daarnaast aan dat een juridische grondslag nodig is voor het aanspannen van een rechtszaak. Op sommige klimaat- en milieu issues is deze grondslag er (nog) niet stelt deze geïnterviewde.

Organisaties die rechtszaken aanspannen tegen andere organisaties beschikken over middelen zoals juristen. Uit de interviews blijkt dat organisaties die beschikken over juridische medewerkers eerder geneigd zijn een juridische strategie te overwegen en over te gaan tot een rechtszaak tegen de Staat wanneer andere lobbystrategieën uitgeput zijn op een specifiek beleidsonderwerp. Dit geldt voor $\frac{3}{7}$ van de onderzochte organisaties in deze sector.

NB: Urgenda is niks gevraagd over een *window of opportunity*. Daarom wordt deze organisatie in het volgende onderdeel buiten beschouwing gelaten.

De organisaties geven aan dat de Urgendazaak via media aandacht heeft gevestigd op het probleem waar zij zich ook voor inzetten of is gelieerd aan het beleidsissue waar zij voor lobbyen. Dit geldt voor $\frac{6}{6}$ van de onderzochte organisaties in deze sector. Meerdere geïnterviewde geven aan dat de norm verschuift door extreme acties van onder andere Urgenda, Milieudefensie of XR. Hierover wordt in een van de interviews gezegd:

“Binnen ons werk heb je de status quo (...), die je probeert te beïnvloeden door de publieke opinie eigenlijk steeds iets op te schuiven. Dus je begint eigenlijk buiten dat window van normale denken en dan door wat jij allemaal zendt in die publieke ruimte probeer je dat daarbinnen beetje op te schuiven, zodat bijvoorbeeld klimaat echt op de agenda komt te staan. Met zo'n juridische uitspraak schuift dat op, dus dat is heel positief. Ook door de media-aandacht daar omheen, want dat geeft natuurlijk mensen in de samenleving een beter beeld van hoe het ervoor staat in Nederland (...). Want we lopen heel erg achter. En dat hoor je nooit. En nu, door zo'n rechtszaak, staat het gewoon zwart op wit en wordt de overheid er ook aangehouden om dit te verbeteren. Dat was echt nieuw. Daar mogen we heel blij mee zijn, want ik denk dat veel mensen wel hun ogen heeft geopend”.

Uit de interviews blijkt dat alle bevraagde organisaties in deze sector blij zijn dat Urgenda deze rechtszaak heeft aangespannen. Zij zien de noodzaak van deze rechtszaak in ($\frac{6}{6}$). Een deel van deze organisaties heeft met Urgenda gesproken zowel voor als tijdens dat de rechtszaak bij de rechter lag ($\frac{2}{6}$). Daarnaast geven de organisaties die ook een rechtszaak tegen de Staat hebben aangespannen aan op verschillende wijze geïnspireerd te zijn door Urgenda ($\frac{3}{6}$). Het heeft hen aan het denken gezet en, soms in combinatie met andere rechterlijke uitspraken, geïnspireerd een juridische strategie te overwegen. Eén van de organisaties geeft aan zeer direct geïnspireerd te zijn door deze rechtszaak. Deze organisatie heeft in het interview

en in openbare stukken kenbaar gemaakt dezelfde advocaat in te zetten als Urgenda in een rechtszaak tegen een commercieel bedrijf. Zij hebben de argumenten die Urgenda heeft aangedragen overgenomen in hun eigen rechtszaak. De lobbystrategie van deze organisatie is aangepast op het succes van Urgenda en zij willen beleid beïnvloeden door het voeren van rechtszaken tegen de Staat en commerciële bedrijven. Door een juridische strategie te gebruiken en commerciële organisaties voor de rechter te dagen, hoopt deze organisatie de overheid te dwingen tot beleidsveranderingen.

Uit de interviews blijkt dat de $\frac{6}{6}$ van de onderzochte klimaat- en milieuorganisaties achter de Urgendazaak staat en blij zijn met de uiteindelijke uitspraak die de rechter heeft gedaan over deze zaak. Toch ziet een deel van de organisaties deze rechtszaak niet als directe aanleiding om zelf ook een rechtszaak tegen de Staat aan te spannen ($\frac{3}{6}$). De organisaties die ervoor kiezen weg te blijven van een rechtszaak tegen de Staat dragen hiervoor overeenkomende redenen aan. Deze organisaties noemen dat het voeren van een rechtszaak een laatste redmiddel is, als *inside lobby* niet tot een oplossing heeft geleid. Ook geven twee organisaties ($\frac{2}{6}$) in de interviews aan niet bekend te willen staan als een organisatie die rechtszaken gebruikt om beleid te beïnvloeden. Dit is uitgesproken door een organisatie die een rechtszaak tegen de Staat is begonnen en door een organisatie die dit niet heeft gedaan. Zij noemen deze juridische strategie ‘radicaal’ en stellen dat het beginnen van een rechtszaak ‘afbreukrisico’s’ met zich meebrengt. Zij zien grote risico’s in het voeren van een rechtszaak voor het imago voor de organisatie. Zij laten in de interviews weten het niet te zien als ‘onze rol’ om een rechtszaak tegen de Staat te beginnen.

De interviews laten zien dat de Urgendazaak andere organisaties in deze branche aan het denken heeft gezet. Daarmee is deze zaak op verschillende niveaus een inspiratie geweest en heeft het laten zien dat beleid te beïnvloeden is door het toepassen van een juridische lobbystrategie door het voeren van een rechtszaak tegen de Staat. Desalniettemin valt het onderscheid tussen organisaties niet (geheel) toe te wijzen aan de mate waarin de Urgendazaak als *window of opportunity* wordt zien. De organisaties die geen rechtszaak hebben aangespannen hechten in sommige gevallen meer waarde aan de Urgenda rechtszaak dan een van de organisaties die wel een rechtszaak zijn begonnen. Ook geeft een van de organisaties die een rechtszaak tegen de staat is begonnen in het interview aan dit niet vaker te willen doen ($\frac{1}{7}$). Dit leidt tot de volgende deelconclusie:

Deelconclusie 2b: Uit de interviews blijkt dat de beschikking tot juridische middelen ervoor zorgt dat klimaat- en milieuorganisaties sneller geneigd zijn de lobbystrategie te wijzigen en over te gaan tot een rechtszaak tegen de Staat dan organisaties die niet over deze middelen

beschikken. Daarnaast blijkt uit de interviews dat de Urgendazaak een inspirerende zaak is en dat een deel van de organisaties hun lobbystrategie erdoor heeft laten beïnvloeden.

6.2.3 Relatie met beleidsmaker

Alle onderzochte organisaties in deze sector zijn op verschillende manieren van *inside lobby* betrokken te zijn bij de totstandkoming van beleid. Het beïnvloeden van beleid geschiedt onder andere door het leveren van input voor debatten, Kamervragen en moties. Bovendien leveren deze organisaties input voor partijprogramma's wat vervolgens in coalitieakkoorden is vastgelegd. Hieruit blijkt dat alle onderzochte organisaties in deze sector betrokken zijn bij de totstandkoming van beleid en hiermee direct invloed hebben op zowel landelijk als lokaal bestuur. De organisaties hebben in de interviews aangegeven een goede relatie met de beleidsmakers te onderhouden. Een van de geïnterviewde illustreert de band door het volgende hierover te zeggen:

“Wij zijn een belangrijke sparringpartner voor het ministerie, zij leunen sterk op ons qua kennis. De band verschilt per beleidsonderwerp (...). Ook voor Kamerleden zijn wij onmisbaar”.

De andere geïnterviewden lieten ook weten een belangrijke speler te zijn in het aanvragen van kennis voor de overheid (6/7 van de onderzochte organisaties in deze sector).

In de expertinterviews is gevraagd in hoeverre de relatie met de beleidsmaker een reden is om geen rechtszaak aan te spannen.⁵ De klimaat- en milieuorganisaties die geen rechtszaak tegen de Staat hebben aangespannen vermoeden dat de band met de beleidsmaker slechts beperkt op negatieve wijze zal veranderen (3/7). Deze organisaties geven aan dat dit wel mee zou wegen in de overweging om over te gaan tot een rechtszaak tegen de Staat, maar dit niet de hoofdmoot zou zijn. Een van deze organisaties noemt dat het de band met beleidsmakers ook kan versterken (1/7). Hierover zegt de geïnterviewde:

“Als je naar Urgenda kijkt, zie je dat het Minnesma alleen maar heeft geholpen. Die is meerdere keren uitgenodigd door Rutte. (...) heeft ze hem uitgelegd hoe de vork in de steel zit. Dat laat zien dat het je positie kan versterken”.

De organisaties die de juridische strategie hebben toegepast die zijn gesproken geven allen aan dat dit de band met beleidsmakers heeft veranderd (3/7). Dit wordt op verschillende manieren

⁵ Document onderzoek aan de hand van beleidsdocumenten heeft geen inzicht kunnen geven op de zienswijze van Urgenda bij deze factor.

toegelicht. Een organisatie geeft aan dat door het starten van een juridische procedure tegen de Staat het beleidsissue van bovenaf werd opgepakt (1/7). Zo nam de Directeur-Generaal (DG) contact op met de organisatie en ging het gesprek aan. Hoewel deze organisatie al op verschillende manieren in contact was met de het ministerie en deelnam aan klankbordgroepen, nam het contact sterk toe vanaf het moment dat zij een rechtszaak tegen de Staat aanspande. Een andere geïnterviewde (1/7) geeft aan dat het beleidsproces wordt vertraagd door de rechtszaak:

“Dan trekt de overheid wel een beetje hun handen ervan af, omdat het dan ergens anders ligt. We hebben natuurlijk gewoon de trias politica en de driemacht zorgt ervoor dat als iets echt op het bordje van de rechter ligt, ligt het dus minder bij de overheid op dat moment en kan je er ook niet meer echt op samenwerken of op een andere manier over spreken. En daarom moet je ermee op passen, want het kan voor versnelling zorgen. Maar het kan dus ook voor vertraging zorgen, omdat je dus ja het eigenlijk een beetje weggehaald bij de overheid”.

Hieruit volgt de laatste deelconclusie:

Deelconclusie 3: Uit de analyse blijkt dat alle organisaties een effectieve relatie hebben met beleidsmakers. Hierdoor is uitgesloten dat zij de juridische strategie toepassen om toegang te krijgen. Uit de interviews blijkt dat de band met beleidsmakers op scherp wordt gezet zodra een juridische procedure tegen de Staat wordt gestart, maar dit geen bepalende factor is.

NB: De lobbystrategie is niet afhankelijk van een huidige of toekomstige relatie met beleidsmakers. Toch wordt in de interviews genoemd dat dit wel wordt meegenomen in overleggen tussen klimaat- en milieuorganisaties met dezelfde lobbydoelen (3/7). Binnen samenwerkingsverbanden worden strategieën overlegd en wordt rekening gehouden met de veranderende relatie met beleidsmakers zodra de juridische strategie wordt toegepast (hoofdstuk 7).

7. Bevindingen

De onderzoeksvraag in deze scriptie betreft: *‘Waarom kiezen sommige belangengroepen wel voor een juridische strategie en andere niet op het gebied van klimaatmaatregelen?’* Uit de analyse komen de volgende bevindingen naar voren:

Organisaties in de energiesector focussen in openbare communicatie op een duurzame energietransitie, maar economische belangen prevaleren bij de afweging wel of geen juridische procedure te starten. De organisaties die het hardst geraakt worden door onteigening zonder passende compensatieregeling, gaan over tot een rechtszaak. De *political opportunity structure* biedt een tweede verklaring voor het moment dat er tot een rechtszaak wordt overgegaan. De relatie met de beleidsmaker biedt geen verklaring. Tot slot biedt de relatie met de beleidsmaker geen verklaring voor het overgaan tot een juridische procedure tegen de Staat binnen de energiesector.

De beweegredenen voor klimaat- en milieuorganisaties zijn lastig te verklaren aan de hand van de besproken theoretische factoren. De willekeur in de afweging lijkt op basis van de interviews met name toewijsbaar aan coalitievorming. Uit een deel van de interviews (^{3/7}) komt naar voren dat de lobbystrategieën van klimaat- en milieuorganisaties via samenwerkingsverbanden op elkaar worden afgestemd. Uit de literatuur volgt dat belangenorganisaties krachten bundelen om gezamenlijk invloed uit te oefenen (Beyers & Braun, 2013; Junk, 2019; Mahoney & Baumgartner, 2017; Varone, Ingold, Jourdain & Schneider, 2017; Wagner et al., 2021). De literatuur laat bovendien zien dat *outside lobby* resulteert in beleidssucces wanneer lobbyisten samenwerken in een coalitie van gedeelde belangen (De Bruycker & Beyers, 2019). Dit zou ertoe kunnen leiden dat organisaties zich gesterkt voelen een juridische procedure aan te gaan. Onderzoek laat echter zien dat samenwerkingsverbanden zorgen voor betere toegang tot beleidsmakers in vergelijking met organisaties die niet deel zijn van een samenwerkingsverband (Beyers & Braun, 2013). Uit de interviews blijkt dat een deel van de organisaties met elkaar overlegt over het al dan niet toepassen van een juridische strategie. Hierbij houdt een deel van de organisaties rekening met het contact dat zij blijvend willen onderhouden met beleidsmakers om het gezamenlijke lobbydoel te kunnen bereiken. Om die reden wordt onderling afgesproken welke organisatie een juridische strategie toepast en welke niet, om te bewerkstelligen dat zij elkaars strategieën kunnen versterken. De organisaties omschreven dit als een ‘good cop, bad cop’-benadering. De organisaties die geen rechtszaak aanspannen kunnen de snelheid in het beleidsproces bewaren door de beleidsmaker te blijven voorzien van oplossingen, terwijl de andere organisaties de relatie met de beleidsmaker met een

rechtszaak op scherp hebben gezet. Imago speelt bij dit overleg een belangrijke rol: niet elke organisatie wil gezien worden als een organisatie die belangen forceert door het juridische processen tegen organisaties, dan wel tegen de Staat.

Tot slot blijkt uit de interviews dat de aanwezigheid van juridische medewerkers binnen de organisatie een verklaring biedt voor de mate waarin een vraagstuk juridisch wordt benaderd. Dit versterkt de mate waarin een organisatie geneigd is over te gaan op een juridische strategie: de organisatie ziet de opening van een *window*.

8. Conclusie en discussie

Gezien de lage externe validiteit van het onderzoek, door het beperkte aantal interviews, is het niet mogelijk om generaliserende uitspraken te doen aan de hand van de bevindingen van dit onderzoek. De interviews en de inhoudsanalyse boden wel de mogelijkheid tot een kwalitatieve, tekstuele analyse. De analyse leidt tot de volgende conclusies:

Bij de keuze voor een lobbystrategie door equivalente organisaties zijn verschillende afwegingen in eenzelfde context toe te wijzen aan financiële motieven en coalitievorming. Dit onderzoek toont aan dat de keuze voor een juridische strategie sterk afhangt van de financiële schade die een organisatie leidt ten gevolge van bepaald beleid. Daarnaast biedt coalitievorming een verklaring voor de afweging om huidige *inside*- en *outside*-strategieën uit te breiden met een rechtszaak tegen de Staat om beleid te veranderen. Belangenorganisaties zijn zich bewust van de veranderende dynamiek ten aanzien van de regering en de overheid die een rechtszaak teweeg kan brengen. Bovendien kan worden geconcludeerd dat belangenorganisaties (die geen financiële schade leiden ten gevolge van het beleid) binnen een coalitie afspreken welke partij een juridische strategie toepast en welke de effectieve relatie in stand houdt. Deze afspraak geschiedt ten behoeve van de totstandkoming van het gewenste beleid.

Bij de interpretatie van dit onderzoek dienen enkele limiteringen in acht te worden genomen:

Belangrijke organisaties (Uniper, Urgenda en Onyx Power) hebben geen deel willen nemen aan het onderzoek. Hoewel voor Uniper en Urgenda passende alternatieven zijn gevonden, zijn niet alle vragen beantwoord. Over deze belangrijke organisaties kan dus geen (volledige) uitspraak worden gedaan.

Daarnaast is het bestaan van samenwerkingsverbanden een fenomeen dat onder de radar plaatsvindt en daardoor lastig systematisch in beeld te brengen is. Meer extensief onderzoek is nodig om te bevestigen of samenwerkingsverbanden in andere beleidscontexten een verklaring biedt voor de keuze voor een juridische lobbystrategie.

De mate waarin klimaat- en milieuorganisaties de Urgendazaak zien binnen een *political opportunity structure* lijkt in dit onderzoek te worden beïnvloed door het imago dat de organisaties aan een rechtszaak hangen. Hoewel deze organisaties allen de noodzaak van de Urgendazaak onderschrijven, kiest een deel bewust niet (vaker) een juridische procedure tegen de Staat aan te stellen. Hierbij dient te worden benadrukt dat binnen samenwerkingsverbanden deze organisaties ervoor kiezen de ‘good cop’ te zijn, om een

andere organisatie de ‘bad cop’ te laten zijn door wel een rechtszaak tegen de Staat aan te spannen. Dit is een interessante dynamiek om verder te onderzoeken en biedt daarmee mogelijkheden voor toekomstig onderzoek op dit vlak.

Vervolgonderzoek kan ook ingaan op de effectiviteit van beleidsbeïnvloeding via de rechter en de maatschappelijke wenselijkheid hiervan. Het artikel van Burgers (2020) is hierbij zeer relevant. Daarnaast is het beroep doen op grondrechten en de bescherming van mensenrechten een fenomeen dat buiten de context van klimaat- en milieubeleid toepasbaar is. De conclusies uit dit onderzoek zijn daarmee eveneens relevant voor andere beleidscontexten, zoals juridische procedures bij het opnemen van vluchtelingen door de Staat. Bestuurskundig vervolgonderzoek kan zich richten op de wenselijkheid van juridische rechtszaken vanuit lobby perspectief. Hierbij kan de mate waarin de juridische strategie tot succesvolle beleidsveranderingen heeft geleid worden vergeleken met andere lobbystrategieën.

Literatuurlijst

- Beyers, J. and Braun, C. (2013). 'Ties that count. Explaining interest group access to policymakers', *Journal of Public Policy* 34(1): 93–121.
- Binderkrantz, A. (2005). Interest group strategies: navigating between privileged access and strategies of pressure. *Political Studies*, 53(4), 694–715.
- Binderkrantz, A. (2008). Different Groups, Different Strategies: How Interest Groups Pursue Their Political Ambitions. *Scandinavian Political Studies*, 31(2), 173–200. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2008.00201>.
- Bouwen, P. & McCown, M. (2007). Lobbying versus litigation: political and legal strategies of interest representation in the European Union. *Journal of European Public Policy*, 14:3, 422-443, DOI: 10.1080/13501760701243798
- Braun, C. & Stolk, R. (ter perse). Pre-print: Running title: Public interest litigation as Collective Action Strategy. (Braun, C. Verkregen via persoonlijke communicatie 14 maart 2022).
- Burgers, L. (2020). Should Judges Make Climate Change Law? *Transnational Environmental Law*, 9(1), 55–75. <https://doi.org/10.1017/S2047102519000360>
- CCPI (Climate Change Performance Index) (2021). The annual Climate Change Performance Index (CCPI) [Burck, J., Uhlich, T., Bals, C., Höhne, N., Nascimento, L., Wong, J., Tamblin, A., en Reuther, J.]. *CCPI*. Geraadpleegd op 13 mei 2022, van <https://ccpi.org/download/climate-change-performance-index-2022-2/>
- De Bruycker, I. & Beyers, J. (2019). Lobbying strategies and success: Inside and outside lobbying in European Union legislative politics. *European Political Science Review*, 11(1), 57–74. <https://doi.org/10.1017/S175577391800021>
- De Jong, E. R. (2015). Dutch State Ordered to Cut Carbon Emissions. *European Journal of Risk Regulation*, 6(3), 448–453. <https://doi.org/10.1017/S1867299X00004943>
- Dellmuth, L. M., & Tallberg, J. (2017). Advocacy Strategies in Global Governance: Inside versus Outside Lobbying. *Political Studies*, 65(3), 705–723. <https://doi.org/10.1177/0032321716684356>
- Dür, A., & Mateo, G. (2013). Gaining access or going public? Interest group strategies in five European countries. *European Journal of Political Research*, 52(5), 660–686. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12012>
- Faure, M.G. & Hartlief, T. (2016). De agenda van het aansprakelijkheidsrecht, *De Spierbundel*. 3.3. Deventer: Wolters Kluwer. *Liber amicorum Jaap Spier*.

- Gais, T., & Walker, J. Jr. (1991). Pathways to influence in American politics. in L. Jack Jr. Walker and Ann Arbor (eds.), *Mobilizing interest groups in America*. Ann Arbor: *The University of Michigan Press*, pp. 104–11.
- Goldman Prize (2022, 25 mei). Goldman Prize winners awarded for climate & energy. Marjan Minnesma. Winner Europe, Climate Energy. *Goldman Prize*. Geraadpleegd op 26 mei 2022, van <https://www.goldmanprize.org/issues/climate-energy/>
- Halperin, S., & Heath, O. (2017). Comparative Research. In *Political Research: Methods and Practical Skills*. (pp. 212–238). Oxford: Oxford University Press.
- Halpin, D. R., & Fraussen, B. (2017). Laying the Groundwork: Linking Internal Agenda-Setting Processes of Interest Groups to Their Role in Policy Making. *Administration & Society*, 51(8), 1337-1359.
- Halpin, D. R., Fraussen, B., & Nownes, A. J. (2018). The balancing act of establishing a policy agenda: Conceptualizing and measuring drivers of issue prioritization within interest groups. *Governance*, 31(2), 215-237.
- Hanegraaff, M., Beyers, J., & De Bruycker, I. (2016). Balancing inside and outside lobbying: The political strategies of lobbyists at global diplomatic conferences. *European Journal of Political Research*, 55(3), 568–588. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12145>, J.,
- Hansen, J., Kharecha, P., Sato, M., Masson-Delmotte, V., Ackerman, F., Beerling, D. J., Zachos, J. C. (2013). Assessing "dangerous climate change": required reduction of carbon emissions to protect young people, future generations and nature. *PLoS One*, 8(12), e81648. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0081648>
- Hofmann, A., & Naurin, D. (2021). Explaining interest group litigation in Europe: Evidence from the comparative interest group survey. *Governance (Oxford)*, 34(4), 1235–1253. <https://doi.org/10.1111/gove.12556>
- Hoenders, J. & Demoed, K. (2021, 1 november). 'We horen bij de vieze landen': waarom we in Nederland achterlopen met CO2-reductie. Nieuwsbericht. *EenVandaag*. Geraadpleegd op 25 april 2022, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/we-horen-bij-de-vieze-landen-waarom-we-in-nederland-achterlopen-met-co2-reductie/>
- IPCC (2021). Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O.

- Yelekçi, R. Yu, en Zhou, B. (eds.)]. *Cambridge University Press*. In Press. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/#SPM>
- IPCC (2022). Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, en Rama, B. (eds.)]. *Cambridge University Press*. In Press. Geraadpleegd op 4 maart 2022, van <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>
- Jetten, R.A.A. (2022, 31 maart). Kamerbrief over vrijwillige sluiting kolencentrale Onyx. Kamerbrief ministerie van Economische Zaken en Klimaat. *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op 16 mei 2022 van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/03/31/kamerbrief-aan-tweede-kamer-vrijwillige-sluiting-kolencentrale-onyx>
- Junk, W. M. (2019). When Diversity Works: The Effects of Coalition Composition on the Success of Lobbying Coalitions. *American Journal of Political Science*, 63(3), 660–674. <https://doi.org/10.1111/ajps.12437>
- Kingdon, J. W. (2011). *Agendas, alternatives, and public policies* (Updated 2nd ed. [includes a new epilogue: health care reform in the Clinton and Obama administrations]). Boston [etc.]: *Longman*.
- Klimaatakkoord (2018, 20 maart). Samenstelling sectortafels Klimaatakkoord bekend. Nieuwsbericht. *Klimaatakkoord*. Geraadpleegd op 4 maart 2022, van <https://www.klimaatakkoord.nl/actueel/nieuws/2018/03/20/samenstelling-sectortafels-klimaatakkoord-bekend>.
- Klimaatzaak.eu (z.d.) Wie is vzw Klimaatzaak? [Afbeelding] *Klimaatzaak.eu*. Geraadpleegd op 23 mei 2022, van <https://www.klimaatzaak.eu/nl>
- Leech, B., Baumgartner, F. R., La Pira, T. M., & Semanko, N. A. (2005). Drawing lobbyists to Washington: Government activity and the demand for advocacy. *Political Research Quarterly*, 58, 19-30.
- Leunissen, M. & Tieleman, J. (z.d.). BODEMDROOGTE: De droogte in Nederland, van dag tot dag. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/2020/droogtekaart/#/Mahoney>, C. and B
- Mahoney, C. & Baumgartner, F.R. (2017). ‘Partners in Advocacy: Lobbyists and Government officials in Washington’, *Journal of Politics*, 77(1): 202-215, <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/678389>

- Minnesma, M.E. (2012, 12 november). Brief aan de Staat, Samen Sneller Duurzaam. *Stichting Urgenda*. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/121112BriefaanStaatderNL.pdf>
- Mommers, J. (2019, 4 juni). Ode aan de nee-zeggers, de grenzentrekkers, de ijzervreters van het klimaatdebat. Analyse: Het gevecht van de eeuw op een steeds warmere aarde. *MO: Mondiaal nieuws*. Geraadpleegd op 4 maart 2022, van <https://www.mo.be/analyse/ode-aan-de-nee-zeggers-de-grenzentrekkers-de-ijzervreters-van-het-klimaatdebat>
- Morag-Levine, N. (2003). Partners No More: Relational Transformation and the Turn to Litigation in Two Conservationist Organizations. *Law & Society Review*, 37(2), 457–510.
- NOS (2021, 24 augustus). Onderzoek bevestigt link klimaat en watersnood door regen in juli. *De Nederlandse Omroep Stichting*. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://nos.nl/collectie/13871/artikel/2394918-onderzoek-bevestigt-link-klimaat-en-watersnood-door-regen-in-juli>
- Nownes, A. J., & Freeman, P. (1998). Interest Group Activity in the States. *The Journal of Politics*, 60(1), 86–112. <https://doi.org/10.2307/2648002>
- Wet verbod op kolen bij elektriciteitsproductie. (2019, 11 december). *Wettenbank*. Geraadpleegd op 15 mei 2022, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0042905/2022-01-01>
- Peel, J., & Osofsky, H. M. (2018). A Rights Turn in Climate Change Litigation? *Transnational Environmental Law*, 7(1), 37–67. <https://doi.org/10.1017/S2047102517000292>
- Perera, I. M. (2021). Interest group governance and policy agendas. *Governance*, n/a(n/a). doi:<https://doi.org/10.1111/gove.12615>
- ProDemos. (2022). Huis voor democratie en rechtsstaat. Informatie over politiek. *ProDemos*. Geraadpleegd op 4 maart 2022, van [https://prodemos.nl/kennis-en-debat/publicaties/informatie-over-politiek/wat-is-een-rechtsstaat/de-scheiding-der-machten/#:~:text=De%20scheiding%20der%20machten%20wordt,Montesquieu%20\(1689%2D1775\)](https://prodemos.nl/kennis-en-debat/publicaties/informatie-over-politiek/wat-is-een-rechtsstaat/de-scheiding-der-machten/#:~:text=De%20scheiding%20der%20machten%20wordt,Montesquieu%20(1689%2D1775))
- Rijksoverheid (z.d.). Klimaatbeleid. Klimaatverandering. *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op 4 maart 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>
- Rijksoverheid (2021a, 11 november). Onyx kolencentrale in Rotterdam gaat sluiten.

- Nieuwsbericht. *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op 16 mei 2022 van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/11/30/onyx-kolencentrale-in-rotterdam-gaat-sluiten>
- Rijksoverheid (2021b, 15 december). Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'. Coalitieakkoord 2021 – 2025: VVD, D66, CDA en ChristenUnie. *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/regering/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>
- RWE (11 februari, 2021). RWE staat volledig achter Nederlandse CO2-reductie doelstellingen. RWE Generation SE. Contactpersoon: Van der Maarel, A. *Persbericht RWE*. Geraadpleegd op 15 mei 2022, van <https://benelux.rwe.com/pers/2021-02-11-rwe-staat-volledig-achter-nederlandse-co2-reductie-doelstellingen>
- Sabin Center for Climate Change Law (2022). Climate Case Chart. Suits Against Governments. Sabin Center for Climate Change Law . U.S. Litigation Chart made in collaboration with Arnold & Porter Kaye Scholer LLP. *Columbia Law School*. Geraadpleegd op 4 maart 2022, van <http://climatecasechart.com/climate-change-litigation/non-us-case-category/suits-against-governments/page/23/>
- Salisbury, R. H. (1992). *Interests and institutions*. Pittsburgh, PA: *University of Pittsburgh Press*.
- Soss, J. (2014). Talking Our Way to Meaningful Explanations. In *Interpretation and Method* (2nd ed., pp. 161–182). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315703275-10>
- Tweede Kamer (2008, 24 juni). Verslag van een Algemeen Overleg, vergaderjaar 2007–2008, 21 109 Uitvoering EG-Richtlijnen en 21 501-08 Milieuraad, nr. 184. *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-21109-184.pdf>
- Uniper (16 april, 2021). Uniper seeks judgement for the future of Maasvlakte. Contactpersoon: Schoenmakers, H. *Persbericht Uniper*. Geraadpleegd op 15 mei 2022, van <https://www.uniper.energy/news/uniper-seeks-judgement-for-the-future-of-maasvlakte>
- Vanhala, L. (2018). Is legal mobilization for the birds? Legal opportunity structures and environmental nongovernmental organisations in the United Kingdom, France, Finland and Italy, *Comparative Political Studies*, 51(3): 380-412.
- Varone, F., Ingold, K., Jourdain, C. and Schneider, V. (2017). Studying Advocacy through social network analysis', *European Political Science*, 16: 322-336, doi:10.1057/eps.2016.16

- Vromen, A. (2010). Debating Methods: Rediscovering Quantitative Approaches. In Marsh, D. & Stoker, G. (2010). *Theory and methods in political science* (3rd [ext. and rev.] ed.). pp. 249-266. Basingstoke [etc.]: Palgrave Macmillan.
- Verhagen, M. J. M. & Koenders, A. G. (2010, 21 september). Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2010. Memorie van Toelichting Tweede Kamer, vergaderjaar 2009–2010, 32 123 hoofdstuk V, nr. 2. *Tweede Kamer*. Geraadpleegd op 27 februari 2022, van <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=dde875f2-6eaa-4d11-9e64-9ad4143e5bac&title=Schoon%20en%20zuinig.doc>
- Wagner, P. M., Ocelík, P., Gronow, A., Ylä-Anttila, T., Schmidt, L., & Delicado, A. (2021). Network ties, institutional roles and advocacy tactics: Exploring explanations for perceptions of influence in climate change policy networks. *Social Networks*. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2021.11.008>
- Weiler, F., & Brändli, M. (2015). Inside versus outside lobbying: How the institutional framework shapes the lobbying behaviour of interest groups. *European Journal of Political Research*, 54(4), 745–766. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12106>
- Wolf, S., Teitge, J., Mielke, J., Schütze, F., & Jaeger, C. (2021). The European Green Deal — More Than Climate Neutrality. *Inter Economics*, 56(2), 99–107. <https://doi.org/10.1007/s10272-021-0963-z>
- van 't Wout, B. (2021). Verzoek tot Investeerder-Staat arbitrage bij International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID). Brief van de minister van Economische Zaken en Klimaat. *Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII) voor het jaar 202. Geraadpleegd op 15 mei 2022, van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z02290&did=2021D05054

Bijlage

1. Overzicht van geanalyseerde organisaties

Organisatie	Type organisatie	Datum interview	Lobbystrategie
Eneco	Energieleverancier	4 mei	<i>Inside lobby</i> (sectortafel Elektriciteit, sectortafel Gebouwde omgeving) en <i>outside lobby</i> .
Extinction Rebellion	Klimaat- en milieuorganisatie	9 mei	<i>Inside lobby</i> en <i>outside lobby</i> .
Greenpeace	Klimaat- en milieuorganisatie	28 april	<i>Inside lobby</i> (sectortafel Elektriciteit en sectortafel Industrie) en <i>outside lobby</i> (klimaatzaak).
Jonge Klimaat Beweging	Klimaat- en milieuorganisatie	6 mei	<i>Inside lobby</i> en <i>outside lobby</i> .
Milieudefensie	Klimaat- en milieuorganisatie	11 mei	<i>Inside lobby</i> (sectortafel Elektriciteit), <i>outside lobby</i> en klimaatzaak.
Plastic Soup Foundation	Milieuorganisatie	26 april	<i>Inside lobby</i> en <i>outside lobby</i> .
RWE	Energieleverancier	10 mei	<i>Inside lobby</i> (sectortafel Elektriciteit), <i>outside lobby</i> en klimaatzaak.
Urgenda	Klimaatorganisatie	n.v.t.	<i>Inside lobby</i> en <i>outside lobby</i> (klimaatzaak).
Uniper	Energieleverancier	n.v.t.	<i>Inside lobby</i> , <i>outside lobby</i> en klimaatzaak.
Vattenfal (NUON)	Energieleverancier	26 april	<i>Inside lobby</i> (sectortafel Elektriciteit en sectortafel Gebouwde omgeving) en <i>outside lobby</i> .
WWF	Klimaat- en milieuorganisatie	28 april	<i>Inside lobby</i> , <i>outside lobby</i> en milieuzaak.

2. Leidraad interviews*

Topic	Voorbeeldvragen (niet limitatief en volgorde niet noodzakelijk)
Introductie	<p>Vertrouwelijkheid en neutraliteit.</p> <p>Wijze van interview toelichten (probeer zo veel mogelijk aan de hand van praktijkvoorbeelden te spreken).</p> <p>Op welke beleidsterreinen bent u actief?</p> <p>Welke dossiers zijn daar op dit moment belangrijk?</p>
Lobbystrategie	<p>Welke strategie kiest uw organisatie? (<i>Inside/outside/juridisch</i>)</p> <p>Hoe is deze strategie tot stand gekomen?</p>
Prioritering van belangen	<p>Hoe wordt besloten wat het doel is van de belangenbehartiging?</p> <p>Hoe wordt besloten welke belangen centraal staan?</p> <p>Wat is de organisatiestructuur?</p> <p>Hebben leden invloed op de agendabepaling?</p> <p>In hoeverre kunnen leden de strategie beïnvloeden op lange termijn?</p>
<i>Political opportunity structure</i> (POS)	<p>Bent u bekend met de Urgendzaak?</p> <p>Hoe kijkt u tegen zie rechtszaak aan?</p> <p>Welke ideeën krijgt u daarbij als u naar uw eigen organisatie kijkt?</p> <p>Hoe kijkt u aan tegen de media-aandacht die de rechtszaak heeft gekregen?</p> <p>In hoeverre heeft u het idee dat de Urgendzaak mogelijkheden heeft gecreëerd met betrekking tot uw belangenbehartiging?</p>
Botsende belangen van de Staat	<p>In hoeverre heeft u het idee dat uw organisatie in lijn ligt met de ideeën van de huidige regering?</p> <p>In hoeverre bent u het eens is met de manier waarop de regering de kwestie waar ze op lobbyen aanpakt (0-10), waarbij 0 staat voor we zijn het helemaal niet met elkaar eens tot 10, onze organisatie en de huidige regering dragen dezelfde missie uit.</p> <p>Heeft u contact met de overheid?</p> <p>Merkt u dit in het contact dat uw visie verschilt/overeenkomt?</p> <p>Hebt u het idee dat naar u wordt geluisterd?</p> <p>In hoeverre heeft u het idee dat de strategie van uw organisatie hierdoor wordt beïnvloed?</p>
Relatie met beleidsmaker(s)	<p>Heeft u een band met een beleidsmaker?</p> <p>Hoe uit dat zich (mailen, telefoongesprekken, bilaterale gesprekken, etc.)?</p> <p>Hoe vaak vindt dit plaats? (Antwoorden variëren van nooit tot wekelijks).</p> <p>Bent u tevreden over de relatie met de beleidsmaker?</p> <p>Hoe ervaart u deze band?</p> <p>Is de beleidsmaker goed bereikbaar?</p> <p>Voelt u zich gehoord/ heeft u het idee dat de beleidsmaker uw visie implementeert?</p>

*Dikgedrukte vragen zijn de vragen die in ieder interview zijn gesteld.

3. Overzicht van documenten gebruikt bij documentanalyse ter vervanging van interviewvragen

Organisatie	Titel	Geraadpleegd op	Link
Uniper (z.d.). [Webpagina].	Over Uniper in Nederland.	30 april, 2022	https://www.uniper.energy/nl/nederland/over-uniper-in-nederland
Uniper (z.d.). [Webpagina].	About Uniper.	28 april, 2022	https://www.uniper.energy/about-uniper
Uniper (z.d.). [Webpagina].	Our strategy: Empower energy evolution toward a cleaner world.	28 april, 2022	https://www.uniper.energy/about-uniper/our-strategy
Uniper (z.d.). [Webpagina].	Business structure: Business Portfolio.	29 april, 2022	https://www.uniper.energy/about-uniper/business-structure
Uniper (z.d.). [Webpagina].	Gas - fast-track decarbonization.	29 april, 2022	https://www.uniper.energy/about-uniper/our-energy-sources/gas
Uniper (z.d.). [Webpagina].	Energie- en klimaatbeleid (Gesprekken met politieke partijen).	30 april, 2022	https://www.uniper.energy/nl/nederland/energie-en-klimaat-beleid
Uniper (2021, 5 maart). [VIDEO].	Uniper in gesprek met politici over het klimaat en keuzes voor een duurzame toekomst. #cda	30 april, 2022	https://youtu.be/yZ_GGX_glmg
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Uniper Benelux doelgericht op weg naar CO2 neutraal 203.	30 april, 2022	https://youtu.be/IfO5aJ_pr9g
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Uniper in gesprek over klimaat en keuzes voor een duurzame toekomst.	30 april, 2022	https://youtu.be/yw_rP1GhjNnA
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	D66, Raoul Boucke & Uniper over duurzame warmte in de stad.	30 april, 2022	https://youtu.be/SD-Njw_12i0
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Industriebeleid voor een duurzame toekomst. Henri Bontenbal, CDA, in gesprek met Uniper.	30 april, 2022	https://youtu.be/SahMnNMAdfA
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	D66 in gesprek met Uniper over groene waterstof.	30 april, 2022	https://youtu.be/9V09VP3hEfY
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	CDA: Nederland moet groenste industrie van Europa hebben.	1 mei, 2022	https://youtu.be/fuaKuQIRgUs
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Pieter Grinwis, ChristenUnie: "Alleen wind en zon gaat ons niet redden".	1 mei, 2022	https://youtu.be/TOejc_1YpwY
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Industriebeleid en klimaatbeleid hand in hand voor behalen klimaatdoelen.	1 mei, 2022	https://youtu.be/A7l7TUKeeM4
Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Economische waarde restwarmte niet goed geborgd in de nieuwe warmtewet.	1 mei, 2022	https://youtu.be/o8m733WkoPI

Uniper (2021, 11 maart). [VIDEO].	Nederland moet een sterkere koppeling maken tussen klimaatbeleid en energiebeleid. #Uniper	1 mei, 2022	https://youtu.be/M DgDnVK3-Ds
Uniper (2021, 16 april). [Persbericht].	Uniper seeks judgement for the future of Maasvlakte.	28 april, 2022	https://www.uniper.energy/news/uniper-seeks-judgement-for-the-future-of-maasvlakte
RTL Nieuws (2021, 16 april). <i>RTL Nieuws</i> . [Nieuwsbericht].	Duits energiebedrijf Uniper eist compensatie van Nederland om stookverbod steenkool.	28 april, 2022	https://www.rtlnieuws.nl/economie/artikel/5225708/uniper-duits-energiebedrijf-staat-rechtszaak-nederland-kolencentrales
Uniper (2022, 9 mei). [VIDEO].	H2Maasvlakte industrial scale green hydrogen production in the Rotterdam cluster.	22 mei, 2022	https://youtu.be/fL_Pi0fIa9k
Urgenda (z.d.). [Webpagina].	Organisatie.	2 mei, 2022	https://www.urgenda.nl/over-urgenda/organisatie/
Urgenda (z.d.). [Webpagina].	Bestuur.	6 mei, 2022	https://www.urgenda.nl/over-urgenda/organisatie/bestuur/
Urgenda (z.d.). [Webpagina].	Missie en werkwijze.	6 mei, 2022	https://www.urgenda.nl/over-urgenda/missie-en-werkwijze/
Urgenda (z.d.). [Webpagina].	Klimaatzaak tegen de Staat.	6 mei, 2022	https://www.urgenda.nl/themas/klimaat-en-energie/klimaatzaak/
Urgenda (2012, 26 november). [VIDEO].	Persconferentie #klimaatzaak met Marjan Minnesma en James Hansen.	2 mei, 2022	https://youtu.be/K5cej54rlM0
Urgenda (2021, 24 juni). [Persbericht].	Urgenda lanceert Tussen Kolen en Parijs.	7 mei, 2022	https://news.pressmailings.com/urgenda/urgenda-lanceert-tussen-kolen-en-parijs
Urgenda (2021, 29 oktober). [Persbericht].	Na 515 km lopen komen The Climate Miles aan in Glasgow.	7 mei, 2022	https://news.pressmailings.com/urgenda/aankomst-wandelaars-the-climate-miles-na-515-km-in-glasgow-2

Urgenda (2021, 23 november). <i>Klimaatakkoord, Jhae, M.</i> [VIDEO].	Interview Marjan Minnesma deel 1.	2 mei, 2022	https://www.youtube.com/watch?v=DUckkIEUeuk
Urgenda (2021, 23 november). <i>Klimaatakkoord, Jhae, M.</i> [VIDEO].	Interview Marjan Minnesma deel 2.	2 mei, 2022	https://www.youtube.com/watch?v=bK0Egeveg0g
NOS (2021, 16 juni). <i>NOS.</i> [Nieuwsbericht].	Rutte staat open voor ambitieus klimaatplan Urgenda over inzet waterstof, megawindmolens.	2 mei, 2022	https://nos.nl/artikel/2385353-rutte-staat-open-voor-ambitieuw-klimaatplan-urgenda-over-inzet-waterstof-megawindmolens
NOS (2021, 27 juni). <i>NOS.</i> [Nieuwsbericht].	Urgenda opnieuw naar rechter in klimaatzaak, nu om dwangsom te eisen van Staat.	2 mei, 2022	https://nos.nl/artikel/2386855-urgenda-opnieuw-naar-rechter-in-klimaatzaak-nu-om-dwangsom-te-eisen-van-staat
Urgenda (2022, 16 maart). [Persbericht].	CO ₂ -uitstoot weer omhoog; Urgenda-vonnis niet nageleefd.	2 mei, 2022	https://www.urgenda.nl/co%E2%82%82-uitstoot-weer-omhoog-urgenda-vonnis-niet-nageleefd/#:~:text=De%20nieuwe%20voorlopige%20cijfers%20m.b.t.,CO%E2%82%82%Duitstoot%20dan%20in%201990.

4. Overzicht van documenten gebruikt bij documentanalyse ter aanvulling van interviewvragen*

Organisatie	Titel	Geraadpleegd op	Link
Eneco (z.d.). [Webpagina].	One Planet Plan.	4 mei, 2022	https://www.eneco.nl/over-ons/wat-we-doen/one-planet-plan/
Eneco (z.d.). [Webpagina].	Wie we zijn: Strategie.	4 mei, 2022	https://www.eneco.nl/over-ons/Wie-we-zijn/Strategie/
Eneco (z.d.). [Webpagina].	Wie we zijn: Beleid.	4 mei, 2022	https://www.eneco.nl/over-ons/wie-we-zijn/beleid/
Extinction Rebellion (z.d.). [Webpagina].	Structuur.	9 mei, 2022	https://extinctionrebellion.nl/structuur/
Extinction Rebellion (z.d.). [Webpagina].	Over ons.	9 mei, 2022	https://extinctionrebellion.nl/over-ons/
Greenpeace (z.d.). [Webpagina].	Our Structure: How is Greenpeace structured?	28 april, 2022	https://www.greenpeace.org/international/explore/about/structure/
Greenpeace (z.d.). [Webpagina].	Lobby en Overleg.	28 april, 2022	https://www.greenpeace.org/nl/lobby-samenwerking-en-brieven/
Greenpeace (z.d.). [Webpagina].	Over ons: missie.	28 april, 2022	https://www.greenpeace.org/nl/over-ons/onze-missie/
Greenpeace (2022, 19 april). [Rapport].	Jaarverslag Greenpeace Nederland 2021.	28 april, 2022	https://www.greenpeace.org/nl/greenpeace/51673/jaarverslag-greenpeace-nederland-2021/
Jonge Klimaat Beweging (z.d.). [Webpagina].	Over ons.	10 mei, 2022	https://www.jongeklimaatbeweging.nl/over-ons/
Jonge Klimaat Beweging (z.d.). [Webpagina].	Wat we doen: Voor jongeren; In de politiek; Met het bedrijfsleven.	10 mei, 2022	https://www.jongeklimaatbeweging.nl/wat-we-doen/
Jonge Klimaat Beweging (z.d.). [Webpagina].	Project: Jonge klimaatpanel.	10 mei, 2022	https://www.jongeklimaatbeweging.nl/project/jongeklimaatpanel/
Milieudefensie (z.d.). [Webpagina].	Over ons: Visie.	12 mei, 2022	https://milieudefensie.nl/over-ons/visie
Milieudefensie (z.d.). [Webpagina].	Over ons: Vereniging en bestuur.	12 mei, 2022	https://milieudefensie.nl/over-ons/vereniging-en-bestuur

Milieudefensie (z.d.). [Webpagina].	Veel gestelde vragen over rechtszaak voorgezonde lucht, welke zaken lopen er nu.	12 mei, 2022	https://milieudefensie.nl/recht-op-gezonde-lucht/veelgestelde-vragen-over-onze-rechtszaak-voorgezonde-lucht#3--welke-rechtszaken-lopen-er-nu
Milieudefensie (z.d.). [Webpagina].	Veel gestelde vragen over rechtszaak voorgezonde lucht.	12 mei, 2022	https://milieudefensie.nl/recht-op-gezonde-lucht/veelgestelde-vragen-over-onze-rechtszaak-voorgezonde-lucht
Milieudefensie (2020). [Rapport].	Jaarverslag 2020.	12 mei, 2022	https://milieudefensie.nl/over-ons/jaarverslag
Plastic Soup Foundation (z.d.). [Webpagina].	Over ons: Missie & Visie.	27 april, 2022	https://www.plasticsoupfoundation.org/over-ons/missie-en-visie/
Plastic Soup Foundation (2017). [Rapport].	Meerjarenstrategie (2018-2023).	27 april, 2022	https://www.plasticsoupfoundation.org/over-ons/jaarstukken-statuten/#plannen
Plastic Soup Foundation (2020). [Rapport].	Jaarverslag 2020.	27 april, 2022	https://www.plasticsoupfoundation.org/over-ons/jaarstukken-statuten/
RWE (z.d.). [Webpagina].	Biomassa: Biomassa en de energietransitie.	13 mei, 2022	https://benelux.rwe.com/innovatie-en-toekomst/biomassa
RWE (z.d.). [Webpagina].	Climate protection.	13 mei, 2022	https://www.rwe.com/en/responsibility-and-sustainability/environmental-protection/climate-protection
RWE (2021, 11 februari.). [Persbericht].	RWE staat volledig achter Nederlandse CO2-reductie doelstellingen.	13 mei, 2022	https://benelux.rwe.com/pers/2021-02-11-rwe-staat-volledig-achter-nederlandse-co2-reductie-doelstellingen
Hofs, Y. (2021, 4 februari). <i>Volkskrant</i> . [Nieuwsbericht].	Energiebedrijf RWE eist schadevergoeding voor Nederlands klimaatbeleid.	13 mei, 2022	https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/energie-bedrijf-rwe-eist-

			schadevergoeding-voor-nederlands-klimaatbeleid~b06e471d/?referrer=http%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
Vattenfall (z.d.). [Webpagina].	Over Vattenfall.	26 april, 2022	https://www.vattenfall.nl/over-vattenfall/
Vattenfall (z.d.). [Webpagina].	Vattenfalls organisatiestructuur.	26 april, 2022	https://group.vattenfall.com/nl/wie-wezijn/over-vattenfall/organisatie
Vattenfall (2021). [Rapport].	Vattenfalls Annual and Sustainability report 2021: Vattenfalls kijkt op de weg naar netto nul.	26 april, 2022	https://group.vattenfall.com/nl/wie-wezijn/duurzaamheid/annual-and-sustainability-report-2021-the-edit
WWF (z.d.). [Webpagina].	WWF als internationale organisatie. Missie en aanpak.	29 april, 2022	https://www.wwf.nl/wat-wedoen/aanpak/internationaal#:~:text=Lokale%20WWF%20kantoren%20zijn%20onder,%20International%20of%20WWF%20DUS.
WWF (2021). [Rapport].	Jaarverslag 2020/2021.	29 april, 2022	https://www.wwf.nl/wat-wedoen/resultaten/jaarverslag
Omroep Zeeland (2022, 11 april). <i>Omroep Zeeland</i> . [Nieuwsbericht].	Natuurorganisaties spannen rechtszaak aan tegen kabinet om Zeeuwse natuur.	29 april, 2022	https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/14575265/natuurorganisaties-spannen-rechtszaak-aan-tegen-kabinet-om-zeeuwse-natuur

*De organisaties met de bijbehorende bronnen zijn op alfabetische volgorde genoteerd.